

Bilaga 21
till
EMU-utredningen
(SOU 1996:158)

Jacques Mélitz

EMUs intäkter och kostnader

Ref K
Occ 50

Statens offentliga utredningar
1996:158
Finansdepartementet

EMUs intäkter och kostnader

Jacques Mélitz

Bilaga 21 till EMU-utredningen
Stockholm 1997

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes, Offentliga Publikationer, på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90

NORSTEDTS TRYCKERI AB
Stockholm 1997

ISBN 91-38-20668-4
ISSN 0375-250X

Förord

EMU-utredningen (Fi 1995:17) tillsattes i oktober 1995 för att utreda konsekvenserna av en eventuell svensk anslutning till den tredje etappen av den ekonomiska och monetära unionen (EMU).

Utredningen gav ett antal utländska och svenska experter i uppdrag att utarbeta särskilda underlagsrapporter till utredningen, vilka redovisas i separata bilagor till betänkandet. Rapporterna har i vissa fall syftat till att ge en sammanfattande bild över forskningsläget på viktiga områden, i andra fall till att djupare analysera centrala frågeställningar där utredningen bedömt att det funnits behov av ytterligare studier. För slutsatser och rekommendationer i bilagorna svarar författarna själva.

Denna rapport till utredningen har författats av Jacques Mélitz. Han är medlem av forskningsavdelningen vid Centre de Recherche en Economie et Statistique (CREST) på INSEE i Paris och professor i nationalekonomi vid Institute des Etudes Politiques och Ecole Supérieure de Commerce de Paris. Mélitz huvudsakliga forskningsområde är internationell makroekonomi. Den engelska versionen av rapporten kommer att publiceras i Ekonomiska Rådets tidskrift *Swedish Economic Policy Review* 1997:2.

Stockholm i juni 1997

Lars Calmfors
Ordförande

Christina Nordh Berntsson
Sekreterare

Sammanfattning*

Denna rapport granskar och bedömer de empiriska beläggen avseende kostnader för och intäkter av den europeiska monetära unionen EMU. Den första delen behandlar dels intäkterna av minskade transaktionskostnader, färre räkneenheter och mindre växelkursosäkerhet, dels kostnaderna för förlorad inhemsk kontroll över seignoraget. Nästa del behandlar reaktionerna på chocker och särskiljer de empiriska beläggen om chockerna respektive reaktionerna på dessa. I diskussionen betonas skillnaden mellan anpassning mot en ny jämvikt och stabilisering för att återgå till en ursprunglig jämvikt. I utvärderingen hävdas det att argumenten mot EMU har överdrivits. Stabiliserings- och anpassningsmekanismerna i Europa är inte så svaga som de ibland beskrivs. Dessutom bekräftar inte de empiriska resultaten uppfattningen att EMUs penningpolitik skulle bli sämre än nationell självständig penningpolitik. Det finns en viss sannolikhet för en bättre penningpolitik och en viss sannolikhet för en sämre (bortsett från frågor om permanent inflation). Argumentationen mot EMU har alltså till stor del sin grund i riskaversion. Graden av riskaversion måste emellertid vara tillräcklig för att uppväga de säkra mikroekonomiska intäkterna av EMU.

* Författaren vill, utan att göra dessa ansvariga, tacka Tamim Bayoumi, Harry Flam, Charles Goodhart och Paul Masson för värdefulla kommentarer.

Innehåll

1	Inledning	9
2	Effekterna av EMU då ekonomin är i jämvikt	11
2.1	Transaktionskostnader, multipla räkneenheter och växelkursosäkerhet	11
2.2	Skattekonsekvenser	14
3	Chockernas storlek	17
3.1	Enkla mått	17
3.2	Mer sofistikerade mått	22
3.2.1	Skillnaden mellan chocker och reaktioner på chocker	22
3.2.2	Uppdelningen av asymmetriska chocker	25
4	Makroekonomiska effekter av att överge en självständig penningpolitik	29
4.1	Dynamiska simuleringar av världsmodeller	29
4.2	Dynamiska SVAR-simuleringar	31
5	Anpassnings- och stabiliseringsmekanismerna	33
5.1	Anpassningsmekanismerna	33
5.1.1	Anpassning av relativa priser och löner	34
5.1.2	Anpassning via kapital- och arbetskraftsrörlighet	37
5.2	Stabiliseringsmekanismerna	40
5.2.1	Upplåning i utlandet och förändringar i de internationella portföljerna	40
5.2.2	Automatiska stabilisatorer och fiskal federalism	42

6	En generell utvärdering av de empiriska resultaten	45
6.1	Förväntade fördelar	45
6.2	Riskerna	48
6.3	Värdet av växelkursinstrumentet i krissituationer	49
6.4	Försäkring	50
7	Slutsatser	53
	Referenser	55

1 Inledning

Vad kan empiriska bevis ge oss för ledning om kostnader för och intäkter från den europeiska monetära unionen EMU? Låt mig för enkelhetens skull anta att EMU innebär en enda valuta, en enda centralbank och avsaknad av intern växelkurs. Enligt denna definition är Belgien-Luxemburg inte en monetär union. På samma sätt kommer jag att dra en skarp gräns mellan EMU och andra slags konstruktioner med fast växelkurs. Det finns emellertid ingenting sådant som en "oåterkalleligen" fast växelkurs; växelkurser är till för att ändras. Luxemburg övervägde att inte följa den belgiska francen vid ett tillfälle i början av 1980-talet. Jag kommer att behandla EMU som mer stabilt än ett system med fasta växelkurser, eftersom ett utträde ur EMU vore detsamma som att återinföra en växelkurs och en separat valuta. Flera monetära unioner har upplösts förr, men i fråga om de fall som är förenliga med min mycket strikta definition - som utesluter alla sex av Cohens (1993) intressanta exempel - har upplösningen uteslutande berott på att en suverän stat har delats. En union har aldrig upplösts av endast penningpolitiska skäl. Naturligtvis kan EMU vara ett undantag och jag kommer även att undersöka den möjligheten mot slutet av diskussionen.

Förutom att identifiera EMU som en monetär union i dess striktaste mening, kommer jag att bortse från alla potentiella fördelar som systemet kan medföra genom att understödja en inre marknad. Jag kommer slutligen att bortse från trovärdighetsaspekter. Det finns bättre sätt att skapa trovärdighet för penningpolitiken än att ge upp den egna valutan. Om EMU inte är bra i sig, bör ett land inte delta endast av detta skäl. Trovärdighetsaspekter kan naturligtvis bli avgörande om andra mer direkta intäkter av EMU inte klart överväger kostnaderna. Men jag kommer inte att analysera detta.

Det anses allmänt i litteraturen om EMU att de potentiella intäkterna av en monetär union framför allt hänför sig till situationer då ekonomin är i jämvikt, medan de potentiella kostnaderna huvudsakligen rör reaktionerna på chocker då ekonomin inte är i jämvikt. Jag använder samma struktur för att organisera min diskussion om

ämnet. Nästa kapitel diskuterar effekterna då ekonomin är i jämvikt och de tre följande kapitlen hanterar effekterna av chocker. Avsnitt 6 analyserar kostnaderna för och intäkterna från EMU.

2 Effekterna av EMU då ekonomin är i jämvikt

2.1 Transaktionskostnader, multipla räkneenheter och växelkursosäkerhet

En enda valuta leder till en permanent minskning av transaktionskostnaderna, färre räkneenheter och eliminering av en del av växelkursosäkerheten. Europeiska kommissionen skattade i sin rapport *One Market, One Money* resursbesparingen härav i en monetär union bestående av de tolv dåvarande medlemmarna i Europeiska gemenskapen (EG-12).¹ Kommissionens rapport skiljer mellan besparingar i bankservice till hushåll och företag, å ena sidan, och, å andra sidan, besparingar för icke bankdrivande företag (s k "in-house"). I fråga om de förstnämnda besparingarna baserar kommissionen sin skattning på detaljerad information om handel inom EG, valutafaktureringspraxis och skillnaden mellan köp- och säljkurs. I fråga om de sistnämnda besparingarna - som minskade problem med att handha olika valutor, registrering av flera räkneenheter och kursrisksäkring - använder kommissionen enkätundersökningar. Utifrån detta omfattande material skattas vinsten till omkring 0,4 procent av BNP för EG-12. Vinsten skulle bli avsevärt mindre för Frankrike, Tyskland, Italien och Storbritannien, vilka redan åtnjuter fördelarna med en enda valuta över ett ganska stort ekonomiskt område. Länder med utvecklade finansiella system skulle vinna mer på att ha en enda valuta, eftersom skillnaden mellan köp- och säljkurs i så fall skulle minska. Således skattas vinsten till endast 0,1 till 0,2 procent av BNP för de fyra stora EU-länderna och till omkring 0,9 procent av BNP för de övriga. Dessa siffror skulle naturligtvis behöva justeras upp

¹ Se European Commission (1990).

eller ned i händelse av en monetär union med färre eller fler än tolv medlemmar.²

Sett i ett större perspektiv är dessa skattningar sannolikt låga, eftersom de bygger på antagandet att banksektorn i unionen kommer att krympa i samma utsträckning som valutaverksamheten. Med andra ord förutsätter analysen att det endast ska ske en omfördelning av resurserna från bankväsendet till andra aktiviteter. Om den mikroekonomiska effektivitetshöjningen som en gemensam valuta medför i stället skulle höja lönsamheten inom banksektorn, är estimaten i underkant. Den förenkling det innebär att räkna i en valuta borde i sig leda till ökad utrikeshandel i finansiella tillgångar såväl som i varor och tjänster, vilket i sin tur borde öka efterfrågan på EU-bankernas tjänster. Dessutom vet vi att finansiella portföljer kännetecknas av övervikt i inhemska placeringar. Denna övervikt är mycket större än vad som kan förklaras av att man föredrar konsumtion av inhemska varor (i kombination med avvikelser från köpkraftsparitet). Om övervikten beror på att man föredrar den egna valutan, borde portföljinvesteringar i EMU innehålla fler EMU-emitterade värdepapper i förhållande till värdepapper från utomstående länder. Delvis skulle den därmed ökade lönsamheten inom banksektorn öka det aggregerade utbudet.

Om vi antar att banksektorn bibehåller sin nuvarande andel av den totala inkomsten i EMU, ökar välfärdsvinsten ytterligare. Utöver de nämnda 0,4 procenten av BNP - som är relaterade till indragna banktjänster - erhålls en välfärdsvinst på grund av förbättrad resursallokering. Även denna bör delas upp bland medlemmarna på ett sätt som står i proportion till den finansiella sektorns storlek i respektive land, så att fördelningen av vinster blir mer jämlik.

EMU medför också vinster i form av en förenkling av affärsbesluten när antalet räkneenheter (valutor) och växelkursrisken minskar. Dessa kan vara betydande även om de är nästan omöjliga att kvantifiera. Förenklingen av beslutsfattandet förklarar sannolikt i viss mån näringslivets positiva inställning till EMU som det rapporterades om i *One Market, One Money*. Samma faktor förklarar förmodligen också varför egna företagare och företagsledare har en mer positiv inställning till EMU än andra yrkesgrupper, vilket *Eurobarometer* regelbundet rapporterar om.

² Man kan hävda att vinsten med en monetär union inte borde inkludera framstegen på det finansiella området bland gemenskapens fattigare medlemmar, eftersom denna vinst skulle uppstå oberoende av en sådan union. I synnerhet överskattar rapporten förmodligen vinsten för Spanien, vars finansiella utveckling nästan nått de högsta nivåerna inom EG-12.

Minskad växelkursosäkerhet är förenlig med att euron visar en större variation i förhållande till tredje lands valutor än vad tidigare EU-valutor gjort. Anta att människor har en tendens att skydda sina positioner när de går från amerikanska dollar till tyska mark genom att också placera i franska franc. Om växelkursen mellan mark och franc skulle försvinna till förmån för euron, kan eurons växelkurs gentemot dollarn bli mer volatil än dollarns kurs mot såväl tyska mark som franska franc. Detta beror emellertid på att växelkursen mellan franska franc och tyska mark kan variera. Givet att denna sistnämnda osäkerhet eliminerats, kommer en gemensam valuta ändå att minska den totala risken. Fler valutor medför i allmänhet ökad risk, eftersom det med varje valuta uppstår en möjlighet för självständig penningpolitik och det globala utbudet och den globala efterfrågan på pengar delas upp på fler valutor.

Kan minskad växelkursosäkerhet i EMU ge intäkter utöver de som erhålls till följd av att man inte behöver gardera sig mot växelkursrisk? Denna fråga uppkommer delvis på grund av den begränsade framgången med att visa att fasta växelkurser främjar ekonomisk aktivitet genom minskad växelkursrisk.³ Ett system med fasta växelkurser behöver emellertid inte minska växelkursrisken, utan endast ändra sannolikhetsfördelningen för förväntade framtida växelkursförändringar. Fasta växelkurser rör sig diskontinuerligt. Har växelkursrisken verkligen minskat om en växelkurs med en viss sannolikhet förblir fast och med en annan sannolikhet förändras? Svaret på frågan beror på dessa sannolikheter, storleken på de förväntade förändringarna, tiden mellan förändringarna och investerarnas uppfattning om olika sannolikhetsfördelningar. Inom en monetär union finns det ingen växelkursosäkerhet. Dessutom åtföljs fasta växelkurser ofta av valutaregleringar, vilket kan förklara de negativa effekterna på utrikeshandel och investeringar. En monetär union kräver inga valutaregleringar.

³ Se Edison & Melvin (1990) och Tavlas (1994).

2.2 Skattekonsekvenser

När länder ger upp sina nationella valutor ger de upp kontrollen över seignorage som en källa till skatteintäkter. Regeringen kan inte längre öka sina inkomster genom att ta upp icke-räntebärande lån. I EMU skulle Europeiska centralbanken kontrollera seignorageinkomsterna genom att reglera tillväxttakten för penningmängden och fastställa kassakrav. När man i slutet av 1980-talet för första gången såg EMU som en möjlighet föreföll den förlorade kontrollen över seignoraget vara ett stort problem för flera EU-länder, eftersom en del av dem fortfarande var starkt beroende av sådana inkomster. I dag har dessa inkomster mindre betydelse. Det är förmodligen viktigare att det skapats en samsyn kring att man i stället kan minska både inflationstakten och kassakravens snedvridande effekter.⁴

I den första kolumnen i tabell 1 visas seignorageinkomsterna hos EG-12 för 1990. I de två följande kolumnerna visas skattade seignorageinkomster för 1990 och 1994 (regressionsekvation nederst i tabellen). Tabellen innehåller också de data för inflation och kassakrav som ligger till grund för skattningarna i kolumn 2 och 3. Seignorageinkomster på omkring 1 procent av BNP eller lägre är sålunda ganska vanliga i EU.⁵ I Grekland och Italien finns fortfarande viss oro för minskade seignorageinkomster medan Portugals oro är snabbt avtagande. När det gäller de övriga EU-medlemmarna behöver de knappast räkna med lägre seignorageinkomster i EMU.

⁴ Jmfr Masson & Taylor (1993).

⁵ Mycket av informationen kommer från Spahn (1993).

Tabell 1: Seignorage

Land	Seignorage, procent av BNP	Skattat seignorage, procent av BNP		Kassakrav		Ersätt- ning	Inflation		
		1990	1994	Halvårs- skiftet 1988	Slutet av 1994		1980-90	1990	1994
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
AT				4,5-8,5	9	nej		3,3	3,0
BE	0,75	0,30	0,15	0	0	-	4,5	3,5	2,4
DK	0,46	0,50	0,21	0	0	-	5,8	2,6	2,0
DE	0,86	0,40	0,23	6,6-12,1	5	nej	2,9	2,7	2,7
GR	2,33	2,69	2,12	7,5	9	ja	18,5	20,3	10,9
FI				-	2	nej		6,2	1,1
FR	0,55	0,76	0,26	5	1	nej	6,3	3,4	1,7
IE	0,58	1,17	0,50	10	3	ja	7,8	3,4	2,4
IT	1,29	1,84	1,11	25	15	ja	8,7	6,1	3,9
LU	0,11	0,35	0,15	0	0	-	4,8	3,7	2,2
NL	0,79	0,48	0,54*	v**	v**	ja	2,0	2,4	2,8
PT	3,57	2,95	1,44	15	2	nej	18,4	13,4	5,2
ES	1,88	1,75	0,76	18,5	2	nej	9,6	6,7	4,7
SE				4	0	nej		10,4	2,3
GB	0,34	0,58	0,28	0,5	0,35	nej	6,2	8,1	2,4

Regressionskvation : $-0,358 + 0,0365 \text{ kassakrav} + 0,146 \text{ inflation}$
 (0,45) (0,017) (0,027) $R^2 = 0,83$

Kolumn (1) : Vanheukelen (EG-dokument, 16 april 1991); även källa till regressionskvationen.

Kolumn (2) : Spahn (1993), sid 576 (baserad på regressionskvationen samt kolumnerna (4) och (7)).

Kolumn (3) : mina estimat (baserat på regressionskvationen samt kolumn (5) och ett genomsnitt av kolumnerna (7) och (9)).

*För Nederländerna använde jag Spahns skattning som baseras på ett kassakrav på 0,15.

v** = varierande

Canzoneri & Rogers (1990) har utvärderat betydelsen av seignorage-inkomster i EG. De har utvecklat en modell där inflationen är strikt avsedd att minimera välfärdskostnaderna av att höja skatterna och där inflationsskatten representerar det enda sättet att beskatta en stor illegal sektor (svart marknad) i ett av EG-länderna. Även under dessa extrema antaganden visar deras simuleringar att välfärdsvinsterna av en monetär union, på omkring 0,05 procent av BNP, i stort sett skulle

kompensera för att inflationsskatten överges på den svarta marknaden.⁶

Tre välfärdsfrågor återstår av vilka Maastrichtfördraget kan ha löst en. Enligt artikel 32 i protokollet om stadgan för Europeiska centralbankssystemet och Europeiska centralbanken ska varje lands andel av de monetära inkomsterna i EMU bero till hälften på BNP och till hälften på befolkningsstorleken. Frågan om fördelningen av seignorageinkomster verkar således vara löst.

Den andra frågan gäller seignorage från utlänningar. Här verkar två motsatta krafter. Å ena sidan skulle en minskning av antalet europeiska valutor göra det möjligt för utlänningar (även medlemmar av EU som står utanför EMU) att minska innehavet av medlemsländernas valutor. Å andra sidan skulle antalet transaktioner som utlänningar vill utföra i euro förväntas öka p g a fördelarna med en räkneenhet. Denna ökning av antalet transaktioner skulle leda till ökad utländsk efterfrågan på euro. Endera kraften kan dominera.⁷

Den tredje och sista välfärdsfrågan leder till nästa del av rapporten då vi inte längre talar om en ekonomi i jämvikt. Nettoflödena av statspapper in i och ut ur centralbanken varierar mycket från dag till dag, vecka till vecka och kvartal till kvartal. Så länge flödena är stabila har förändringar i penningmängden inga effekter på inflationen. Eftersom det till stor del är kostnadsfritt att administrera dessa förändringar uppstår seignorage. I detta avseende är förlusten av nationell kontroll över seignoraget en ren kostnad för alla. Dessutom kan den förlorade möjligheten att öka penningutbudet vid ett oväntat fall i nettointäkter för staten leda till en extra riskpremie, åtminstone för högt skuldsatta länder. Marknaden skulle kunna straffa regeringen i ett sådant land, eftersom aktörerna skulle oroa sig för effekterna av den förlorade kontrollen över en speciell skatt.

⁶ Canzoneri och Rogers antar att det finns ett alternativt sätt att kräva in skatter. Om det antagandet ifrågasätts, vilket man kan göra för vissa länder, skulle resultaten se annorlunda ut.

⁷ För en intressant diskussion om ett större antal relevanta hänsynstaganden angående banksektorn, eurovalutamarknader och offentliga fonder, se Goodhart (1993) och Kenen (1993, 1995).

3 Chockernas storlek

I en monetär union måste alla medlemmar acceptera samma penningpolitik oavsett förhållandena i det egna landet. Denna begränsning har varit det största bekymret i den empiriska litteraturen rörande EMU. Flera mått på den potentiella kostnaden för en enhetlig politik för enskilda medlemsländer har föreslagits och jag kommer att börja med att undersöka de enklaste. Alla mått baseras på antagandet att störningarna är exogena.

3.1 Enkla mått

Vaubel (1978) var kanske den förste att mäta i vilken utsträckning chocker skulle ge länder anledning att föredra en typ av penningpolitik framför en annan. Variansen i den reala växelkursen fungerade därvidlag som en tämligen innehållsrik indikator. Han jämförde varianserna i relativt konsumentprisindex mellan 4 delstater i Tyskland, 20 städer i Italien, 15 städer i USA och mellan de (dåvarande) 9 medlemmarna av EG. Varianserna i de relativa priserna inom EG berodde delvis på växelkursvariationer medan de tre övriga varianserna inte gjorde det. Resultaten avslöjade mycket högre varianser inom EG än inom de tre länderna.

En likartad studie av Poloz (1990) är den enda som visat större varianser av relativpriser inom ett land än mellan länder. Han visade att varianserna i relativa priser mellan vissa kanadensiska provinser (speciellt de råmaterialproducerande provinserna Saskatchewan och Alberta) var högre än liknande varianser mellan Frankrike, Italien, Tyskland och Storbritannien. Detta arbete visar att valet av prismått och geografisk indelning har stor betydelse. Poloz förklarar nämligen att användningen av konsumentprisindex för de största kanadensiska städerna, i stället för BNP-deflatorerna för olika kanadensiska provinser, skulle gett upphov till motsatt resultat, dvs ett som stämmer överens med Vaubels. Med direkt referens till Poloz har Eichengreen

(1992a) jämfört varianserna i relativt konsumentprisindex mellan 4 regioner i USA (snarare än 4 storstäder) och mellan 10 EG-länder. Han visade att varianserna inom USA var lägre. Motsvarande data i Bayoumi & Thomas (1995, tabell 1) lämnar inget tvivel om att Eichengreens resultat skulle hålla även för 10 eller fler regioner i USA.

von Hagen & Neumann (1994) och De Grauwe & Heens (1993) har försökt ange de länder som skulle vara bäst lämpade för en monetär union med Tyskland. Genom att använda data för konsumentprisindex drar von Hagen och Neuman slutsatsen att Benelux och Österrike skulle vara lämpliga partners för en monetär union med Tyskland, samtidigt som de anser att förutsättningarna för en del andra EG-länder håller på att förbättras. De Grauwe och Heens som arbetar med relativkostnaden per producerad enhet anser att Frankrike, Danmark och Benelux är acceptabla partners för Tyskland i en monetär union.

Den tongivande forskningen har emellertid haft en annan inriktning och fokuserat på skillnaden mellan symmetriska och asymmetriska chocker. Aoki (1981) visade att när en chock drabbar två identiska länder kan den spelteoretiska lösningen (i en perfekt linjär modell) beskrivas som summan av de nationella chockerna och skillnaden dem emellan. Cohen & Wyplosz (1989) följde Aokis exempel och föreslog att man skulle använda summor och differenser för att skilja på symmetriska och asymmetriska chocker. Dessa chocker skulle mätas som avvikelser från den långsiktiga jämvikten enligt normala statistiska metoder. Anta t ex att två länder utsätts för chocker på antingen +1 eller -1. Om båda drabbas av identiska chocker blir summan av de två chockerna antingen +2 eller -2 och skillnaden mellan dem noll. Drabbas de av motsatta chocker blir summan noll och skillnaden mellan dem antingen +2 eller -2. I fallet med den gemensamma chocken blir variansen i summan positiv (+4) och variansen i skillnaden noll. Vid motsatta chocker skulle det omvända gälla. Följaktligen kan förhållandet mellan de två varianserna illustrera den relativa betydelsen av asymmetriska chocker. Denna speciella metod skulle kunna användas på flera variabler.⁸ Den diskussion som följer har emellertid huvudsakligen fokuserats på symmetriska och asymmetriska chocker mot produktionen.

Tabell 2 visar resultaten av en studie som - baserad på nämnda metod - mäter asymmetri i 18 europeiska länder sedan 1962. För att

⁸Se Weber (1991).

kunna använda tekniken på en grupp av 18 länder konstruerade jag separata aggregat av 17 utländska länder i relation till varje land och normaliserade deras produktion så att alla 18 aggregaten skulle ha samma genomsnittsproduktion som det relevanta landet i jämförelsen.⁹ För det enskilda landet representerar därför de symmetriska chockerna summan av nationella chocker och chockerna för ett motsvarande utländskt aggregat av 17 länder, medan de asymmetriska chockerna representerar differensen mellan dessa två.

Jag har också tillämpat en annan metod, baserad på regressioner på paneldata. I detta fall identifieras en symmetrisk chock av en gemensam tidseffekt på alla länder och regressionsresidualen kan tolkas som en idiosynkratisk chock (som skiljer sig beroende på land och tidpunkt). Liknande försök att inrikta sig på skillnaden mellan symmetriska och asymmetriska chocker upphör i allmänhet efter Tysklands enande 1990. Jag har valt att testa perioderna 1962-89 och 1962-95 var för sig.

⁹ Jag skulle alternativt ha kunnat använda tillväxttakter i stället för nivåer och då skulle ingen normalisering varit nödvändig eftersom alla länders tillväxt är direkt jämförbar med tillväxten i de andra 17. Men jag skulle ändå ha behövt konstruera ett 17-ländersaggregat av utländsk produktion för varje land innan jag kunnat finna tillväxttakten hos det utländska aggregatet. Dessutom kunde jag inte ha gjort det utan att använda en konstant uppsättning vikter över hela perioden. Därför föredrog jag att inte omvandla till tillväxttakt över huvud taget. I stället normaliserade jag genomsnittet och skattade chocker på grundval av ursprungsserien, liksom Cohen och Wyplosz.

Tabell 2: Förhållandet mellan asymmetriska och symmetriska produktionschocker

Land	Summor och differenser				Regression			
	1962-89		1962-95		1962-89		1962-95	
	Värde	Rang- ordning	Värde	Rang- ordning	Värde	Rang- ordning	Värde	Rang- ordning
Belgien	0,0544	8	0,0402	5	0,574	3	0,607	2
Danmark	0,0497	7	0,0593	7	1,658	13	1,429	10
Finland	0,0657	11	0,2004	16	1,467	12	2,373	14
Frankrike	0,0244	1	0,0252	1	0,268	1	0,291	1
Grekland	0,1064	16	0,1474	15	3,228	17	3,261	17
Irland	0,0363	2	0,0439	6	2,583	15	2,668	16
Island	0,6217	18	0,6840	18	5,474	18	5,085	18
Italien	0,0653	10	0,0789	8	1,100	9	0,960	8
Luxemburg	0,0485	6	0,0381	4	2,312	14	1,980	12
Nederländerna	0,0433	4	0,0374	3	0,725	5	0,693	4
Norge	0,0859	15	0,0929	12	1,747	13	1,570	11
Portugal	0,2219	17	0,243	17	2,615	16	2,417	15
Schweiz	0,0656	11	0,0809	10	0,953	6	0,843	5
Spanien	0,0699	13	0,0808	10	1,087	8	0,929	6
Storbritannien	0,0849	14	0,0967	13	1,301	10	1,288	9
Sverige	0,0437	5	0,0682	8	1,012	7	0,951	7
Tyskland	0,0593	9	0,0972	14	0,518	2	2,138	13
Österrike	0,0392	3	0,028	2	0,612	4	0,622	3

Korrelation mellan asymmetri-index och genomsnittlig produktion:

Summor och differenser

Regression

1962-89

1962-95

1962-89

1962-95

- 0,09

- 0,11

- 0,30

- 0,20

Källa : OECD

I båda testerna ligger tyngdpunkten på betydelsen av asymmetriska chocker i förhållande till symmetriska chocker. Denna mäts som variansen i den förstnämnda i relation till variansen i den sistnämnda. Resultaten visar - för båda metoderna och i båda samplingsperioderna - att Frankrike har den lägsta kvoten och således är det mest representativa landet. Det minst representativa landet i detta urval är Island. Mellan 1962 och 1995 tillhör också Tyskland den minst representativa gruppen, vilken konsekvent innehåller Portugal och Grekland samt i mindre utsträckning Norge och Finland. Men inte ens före 1990 framträder Tyskland som särskilt typiskt enligt metoden med summor och differenser. Skälet är att denna metod ger en betydande vikt åt de tre andra stora europeiska länderna i jämförelsen, eftersom de är mycket stora i det relevanta 17-länders-aggregatet. Regressionen ger däremot ungefär samma vikt åt alla

nationella observationer. Den förra metoden ställer således Tyskland mot Frankrike, Italien och Storbritannien. Tyskland och Italien och speciellt Tyskland och Storbritannien skiljer sig märkbart åt. Därmed förefaller Tyskland endast måttligt typiskt. När regressionsmetoden används räknas däremot alla små länder vid den tyska gränsen som är nära anpassade till den tyska konjunkturcykeln som lika viktiga som de stora länderna. Följaktligen förefaller Tyskland vara lika typiskt som Frankrike.

Samma skillnad mellan de två metoderna förklarar ett antal andra viktiga olikheter i rangordning, även för Luxemburg och Irland. Inget av dessa länder - de två minsta i urvalet - skiljer sig märkbart från de fyra stora EU-länderna. Men de framstår båda som kraftigt avvikande när de övriga små länderna i Europa ges samma vikt. I allmänhet visar resultatet att, utöver Frankrike och Tyskland, också Belgien, Österrike, Nederländerna och kanske Sverige är mycket typiska länder.

Tabell 2 inbjuder också till en intressant, alternativ tolkning. Anta att Europa hade varit fullständigt integrerat i ekonomiskt hänseende under den aktuella perioden. I så fall skulle det ha förekommit en hel del regional specialisering. Följaktligen skulle vi, om vi skulle dela upp Europa i allt mindre regioner, finna att förekomsten av asymmetriska chocker skulle stiga som procentuell andel av produktionen i de individuella regionerna. De gemensamma chockerna skulle förbli ungefär lika stora som andel av produktionen. Sålunda skulle en delning av Europa i allt mindre delar medföra en stigande andel asymmetriska chocker per region. I den utsträckning Europa är ett integrerat område förväntar vi oss en negativ korrelation mellan storleken på den enskilda landet och våra asymmetri-index. I själva verket finner vi en svag negativ korrelation: endast $-0,30$ för perioden 1962-89 och $-0,20$ för perioden 1962-95 baserat på regressionsmetoden och omkring $-0,10$ för båda perioderna baserat på Aokimetoden. En del av förklaringen till det svaga sambandet ligger i det faktum att två stora länder, Italien och Storbritannien, uppvisar relativt låga asymmetri-index. Den viktigaste förklaringen bakom resultatet är dock hur exceptionellt diversifierade en del av de mindre ekonomierna är - t ex Belgien, Nederländerna och Österrike. En rimlig tolkning är att deras status som nationalstater bidragit till ett större antal olika industrier än vad som skulle ha varit fallet om de varit en del av en enda större nationell ekonomi. I detta avseende bekräftar våra resultat Krugmans (1991) välkända tes - som vi kommer tillbaka till - att koncentrationen av produktionen är högre i USA än i Europa.

3.2 Mer sofistikerade mått

3.2.1 Skillnaden mellan chocker och reaktioner på chocker

De enkla måtten har mött två typer av kritik: 1) att de inte förmår skilja mellan chocken som sådan och den påföljande anpassningen mot jämvikt, 2) att aggregeringen av de asymmetriska chockerna överdrivs. Eichengreen (1990) har i sin omfattande forskning om EMU konsekvent insisterat på att man ska skilja på chock och reaktion. Tillsammans med Bayoumi¹⁰ har han studerat denna distinktion med hjälp av strukturell vektorautoregression (SVAR). Samtidigt som de skiljer på chock och reaktion skiljer de också på temporära och permanenta produktionschocker. De betecknar permanenta chocker som utbudschocker och temporära chocker som efterfrågechocker.¹¹ Det kan emellertid vara lämpligt att fokusera uppmärksamheten på den distinktion de gör mellan temporära och permanenta chocker utan att nödvändigtvis följa deras utbuds- respektive efterfrågebeteckningar.

För att förstå Bayoumis och Eichengreens huvudpoäng kan man föreställa sig två identiskt stora avvikelser från jämvikt, varav en består av en stor temporär produktionschock följt av en snabb anpassning och den andra av en liten permanent chock följt av en lång anpassningsperiod. Anta att detta ger upphov till en avvikelse från en linjär tillväxtbana. I det första fallet finns det ett stort problem som skulle kunna ha dämpats med hjälp av penningpolitik. I det andra fallet finns ett litet problem som skulle kunna ha förstärkts av penningpolitiken. Enligt makroekonomisk analys av OECDs ekonomier i allmänhet och EUs i synnerhet ligger värdet av penningpolitiken i att stabilisera aggregerad efterfrågan och sysselsättning och därigenom förhindra arbetslöshet. Därför skulle aktiv penningpolitik i det andra fallet endast skjuta upp den nödvändiga

¹⁰ Bayoumi & Eichengreen (1993).

¹¹ I enlighet med Blanchard & Quah (1989).

omallokeringen av resurser.¹² Att förlora sin penningpolitiska självständighet skulle då bli mer bekymmersamt i det första fallet än i det andra.

Notera att det inte omedelbart går att avgöra om en chock är temporär eller permanent. Ett exempel är den chock som drabbade försvarsindustrin i samband med det kalla krigets slut i början av 1990-talet. Massachusetts och Kaliforniens ekonomier drabbades hårt. Massachusetts har fortfarande stora svårigheter medan Kalifornien är på god väg att återhämta sig.¹³ Om en chock är temporär eller permanent beror därför till stor del på det drabbade områdets förmåga att återhämta sig liksom på dess storlek och diversifieringsgrad.¹⁴

I tabell 3 sammanfattas Bayoumis och Eichengreens jämförelse av 11 EG-länder (EG-12 minus Luxemburg) med 8 regioner i USA (baserat på "Council of Economic Advisers" klassificering). Det förhållande att USA i stort sett är en ekonomi av samma storlek som EG-11 och har en liknande ekonomisk utvecklingsnivå gör jämförelsen extra intressant. I kolumn 1 visas att standardavvikelseerna för BNP-tillväxten är något högre i de amerikanska regionerna än i EG-11 (2,9 procent jämfört med 2,5 procent). De amerikanska regionerna kan därför anses ha varit utsatta för större "chocker" - eller större avvikelser från den långsiktiga jämvikten - än EG-11 under perioden 1960-88. I kolumn 2 visas att tillväxttakten var något mer korrelerad i USA än i Europa.¹⁵ Om vi använder asymmetriindexen i tabell 2, skulle vi antagligen erhålla lägre sådana index för USA än för Europa. Denna skillnad skulle emellertid vara marginell, i synnerhet om vi begränsar oss till kärnländerna i EG.

¹² Notera att litteraturen om "beroende ekonomier" ger en helt annan bild. I denna framkallar en devalvering justeringar genom att sänka produktlönen i sektorn för utrikeshandelsvaror i relation till sektorn för hemmamarknadsvaror, vilket leder till att efterfrågan på arbetskraft förskjuts i riktning mot sektorn för utrikeshandelsvaror. I detta perspektiv kan en devalvering medföra att arbetskraft rör sig mot denna sektor (se Lizondo & Montiel (1989)). Denna mekanism, som är beroende av full sysselsättning, har - på goda grunder - fått litet utrymme i diskussionen om EMU.

¹³ Se *The Economist*, (1995), 30 mars-5 april, sid 49.

¹⁴ Detta gäller regionala chocker. Det är alltså poänglöst att påstå att Massachusetts drabbades av en (permanent) utbudsschock medan Kalifornien drabbades av en (temporär) efterfrågeschock, även om det kan vara meningsfullt när man jämför två länder. Som vi ska se finns det också en hel del belägg för att förändringar i aggregerad efterfrågan har permanenta regionala effekter i USA.

¹⁵ Bayoumi och Eichengreen mäter korrelationen genom att använda ett referensområde i vardera fallet, "mellanöstern" i USA och Tyskland i EG-11.

Tabell 3: Tillväxt: permanenta och temporära chocker

Länder/ regioner	Real BNP- tillväxt		Permanent chocker		Temporära chocker	
	Standard- avvikelse	Korrelation	Standard- avvikelse	Korrelation	Standard- avvikelse	Korrelation
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
EG-länder:						
Belgien	0,022	0,73	0,015	0,61	0,016	0,33
Danmark	0,025	0,67	0,017	0,59	0,021	0,39
Frankrike	0,018	0,74	0,012	0,54	0,012	0,35
Grekland	0,035	0,66	0,030	0,14	0,016	0,19
Irland	0,022	0,09	0,021	- 0,06	0,034	- 0,08
Italien	0,023	0,52	0,022	0,23	0,020	0,17
Nederländerna	0,022	0,79	0,017	0,59	0,015	0,17
Portugal	0,034	0,57	0,029	0,21	0,028	0,21
Spanien	0,027	0,56	0,022	0,31	0,015	- 0,07
Storbritannien	0,021	0,54	0,026	0,11	0,017	0,16
Tyskland	0,022	1,00	0,017	1,00	0,014	1,00
Oviktat genomsnitt	0,025	0,59	0,021	0,33	0,020	0,18
Regioner i USA:						
Mid-East	0,025	1,00	0,012	1,00	0,019	1,00
New Eng.	0,031	0,94	0,014	0,86	0,025	0,79
Gr. Lakes	0,040	0,88	0,013	0,81	0,033	0,60
Plains	0,027	0,85	0,016	0,30	0,022	0,51
SE	0,027	0,76	0,011	0,67	0,018	0,50
SW	0,022	0,40	0,019	- 0,12	0,018	0,13
Rocky Mts	0,024	0,27	0,018	0,18	0,015	- 0,28
Far West	0,033	0,66	0,013	0,52	0,017	0,33
Oviktat genomsnitt	0,029	0,67	0,014	0,46	0,024	0,37

Kolumn 1 och 2: OECD data 1960-88 ; Kolumn 3 till 6: tester för perioden 1963-88.
Standardavvikelser: 0,027 betecknar en standardavvikelse på 2,7 procent.

Källa: Bayoumi & Eichengreen (1993)

De återstående kolumnerna visar vad som händer om man följer Bayoumis och Eichengreens datatransformationer och deras identifikation av enskilda permanenta och temporära chocker.¹⁶ Enligt deras metod förefaller i princip alla chocker att vara mindre (uppvisa lägre standardavvikelse) än de tidigare avvikelserna från långsiktig

¹⁶ Man ska speciellt lägga märke till att Bayoumi och Eichengreen använder produktion och försäljningspriser ihop. Skälet till att vi trots detta kan tolka deras två chocker som temporära och permanenta produktionschocker (snarare än prischocker) är att deras huvudsakliga identifierande restriktion rör den kumulativa långsiktiga produktionsnivån.

jämvikt (kolumn 1). De är också mindre korrelerade än förut. De temporära chockerna är fortfarande i genomsnitt mindre i Europa än i USA i enlighet med obearbetade data (kolumn 1). De permanenta chockerna blir dock i genomsnitt större i Europa än i USA. Dessutom har korrelationskoefficienterna (kolumn 4 och 6) generellt minskat mer i Europa än i USA. Bayoumis och Eichengreens analys visar mycket tydligt att USA svarar avsevärt snabbare än Europa på båda dessa chocker.

Om anpassningen tar längre tid i Europa, är det mindre troligt med en återgång till den ursprungliga jämvikten. Därför är det logiskt att *andelen* permanenta chocker i förhållande till temporära chocker är större i Europa än i USA - 21/20 mot 14/24 i genomsnitt. En faktor kan ändå ha verkat i motsatt riktning. Om regionerna i USA är mer specialiserade än europeiska länder - vilket vi har indikerat - kan chocker som är permanenta i USA vara temporära i Europa. Detta beror på att chockerna i USA måste mötas med mellanregionala faktorrörelser, medan de i Europa skulle absorberas genom omfördelning av faktorer inom nationsgränserna.¹⁷ Detta förhållande har uppenbarligen mindre betydelse.¹⁸

3.2.2 Uppdelningen av asymmetriska chocker

En helt annan kritik av den tidigare enkla distinktionen mellan symmetriska och asymmetriska chocker inriktas på den överdrivna aggregeringen av asymmetriska chocker. Två argument föreligger. Det ena gäller möjligheten att asymmetriska chocker skulle uppstå till följd av önskade kapitalflöden mellan länder. Om så är fallet, skulle en monetär union vara det idealiska botemedlet. I en monetär union skulle pengar helt enkelt förflytta sig mellan länderna utan att

¹⁷ Som vi ska se erhålls ett sådant resultat med avseende på den relativa regionala utvecklingen.

¹⁸ Bayoumi och Eichengreen resonerar emellertid annorlunda. De uttrycker sin förvåning över att standardavvikelsen för temporära chocker är högre för USA än för Europa och tillskriver detta den större regionala specialiseringen i USA, vilket överensstämmer med Krugmans argument. Ändå förstår jag inte hur en större specialisering i en region än i ett land kan leda till en större tendens att absorbera chocker utan geografiska faktorrörelser, speciellt när anpassningen sker snabbt. Eichengreen (1992b, n 14) försöker förena sin ståndpunkt med de europeiska beläggen genom att tänka i termer av per capita. Från den synpunkten är en chock som leder till en bestående nedgång för en region till samma produktion per capita som förut endast temporär. Men Bayoumis och Eichengreens statistiska analys tål inte en sådan tolkning, eftersom den bygger på aggregerade data. Därmed måste chocken betraktas som permanent.

framkalla några ränte- eller växelkursförändringar.¹⁹ Det andra argumentet rör möjligheten att asymmetriska chocker, även om de är reala, i huvudsak skulle drabba en speciell bransch. I detta fall kan det vara olämpligt att använda penningpolitik i stabiliserande syfte. Anta att en chock drabbar en del av tillverkningsindustrin. Anta vidare att de penningpolitiska beslutsfattarna devalverar den egna valutan för att hjälpa denna bransch. Den åtföljande sänkningen av räntorna skulle kunna orsaka en överhettning i byggsektorn och prisökningen på importerat råmaterial skulle kunna skada transportsektorn och försvarsindustrin.

Bini-Smaghi & Vori (1992) analyserade detta argument utifrån regressionen i avsnitt 3.1 i syfte att skilja mellan, å ena sidan, regionala (USA) respektive nationella (EG) chocker som drabbar tillverkningsindustrin och, å andra sidan, gemensamma (hela USA eller hela EG) sådana chocker. Stockman (1988) har tidigare använt denna metod för att särskilja branschvist, nationellt och internationellt gemensamma chocker i ett europeiskt länderurval. Baserat på detta visar Bini-Smaghi och Vori en betydande andel branschspecifika chocker mot tillverkningsindustrin både i EG och i USA.

Bayoumi & Prasad (1995) vidareutvecklar Bini-Smaghis och Vori's resultat genom att dela upp aggregerad BNP i de åtta amerikanska regioner som undersöktes av Bayoumi och Eichengreen och åtta EU-länder i åtta näringslivssektorer. Tabell 4 visar resultatet. Ett grundläggande mål med Bayoumis och Prasads undersökning är att vidga perspektivet avseende industriell koncentration. De bekräftar därmed Krugmans uppfattning om en större geografisk koncentration av tillverkningsindustrin i USA än i Europa och de visar också att detta även gäller för råvaror. De finner dock att Europa är mer geografiskt koncentrerat än USA i de andra sex näringslivssektorerna - speciellt servicesektorn, den finansiella sektorn samt gross- och detaljhandeln. I frågan om den relativa betydelsen av sektorspecifika chocker får Bayoumi och Prasad i huvudsak samma resultat som Bini-Smaghi och Vori i det att dessa chocker är ungefär lika viktiga som de landspecifika chockerna i Europa. Som vi kan se i tabell 4 bidrar båda typerna av chocker i genomsnitt ungefär lika mycket till störningarna i Europa.²⁰

¹⁹ Se Buiters (1995).

²⁰ I denna konventionella användning av regressionsmetoden har de landspecifika effekterna separata regressionskoefficienter och residualerna kan inte fördelas mellan de förklarande variablerna. Detsamma gäller inte i min användning av metoden i tabell 2, där de enda fasta effekterna hänför sig till chocker mellan länder och residualerna kan tolkas som landspecifika effekter.

Bayoumis och Prasads forskning visar - liksom Bini-Smaghis och Voris - att många av de reala och finansiella idiosynkratiska chockerna inte kan motverkas via växelkursen. En tidigare studie av Eichengreen (1993) utmynnade i samma slutsatser. Vid en undersökning av den reala växelkursens inverkan på olika regioner i Storbritannien och Italien erhöll Eichengreen ett antal motsatta effekter för olika regioner. I Storbritanniens fall fann han också tre regioner där en depreciering av pundet hade en signifikant effekt i motsatt riktning mot den lika signifikanta effekten för den åtföljande ökningen i reala energipriser. Sammanfattningsvis kan man således hävda att kritiken mot de enkla måtten på symmetriska och asymmetriska chocker är befogad.

Tabell 4: Diversifiering av produktionen och källor till avvikelser från genomsnittlig tillväxttakt inom industrin

Länder/ regioner	Genom- snittlig produk- tionsandel	Variations- koeffici- enten för produk- tionsandel	R ² för olika chocker		EU-land eller USA- region	Aggregat
			Gemensam	Bransch		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
EU-länder						
1970-87:						
råvaru	0,06	0,67	0	0,31	0,08	0,26
bygg	0,07	0,19	0,17	0,19	0,16	0,51
tillverkning	0,28	0,22	0,38	0,15	0,19	0,71
transport	0,09	0,17	0,28	0,13	0,28	0,69
handel	0,14	0,21	0,28	0,07	0,28	0,62
finans	0,14	0,32	0,34	0,07	0,15	0,56
tjänste	0,09	0,48	0	0,20	0,09	0,27
offentlig	0,13	0,20	0,21	0,32	0,02	0,55
totalt	100	-	0,19	0,18	0,16	0,52
USA-regioner						
1970-89:						
råvaru	0,08	0,87	0	0,39	0,17	0,43
bygg	0,05	0,15	0,36	0,11	0,34	0,80
tillverkning	0,21	0,28	0,67	0,24	0	0,83
transport	0,09	0,11	0,45	0,31	0,06	0,81
handel	0,16	0,06	0,41	0,37	0,16	0,94
finans	0,15	0,12	0,13	0,16	0,33	0,61
tjänste	0,14	0,17	0,49	0,11	0,26	0,85
offentlig	0,12	0,14	0	0,33	0,28	0,54
totalt	100	-	0,29	0,25	0,19	0,73

Handel = grosshandel + deltaljhandel. EU-länder: Belgien, Danmark, Grekland, Italien, Nederländerna, Storbritannien, Tyskland, Österrike. USA-regioner: enligt tabell 3.

$$\text{Regressionslikning: } \Delta \ln(y_{i,j,t}) = \Psi_t + \alpha_{i,t} + \beta_{j,t} + \varepsilon_{i,j,t}$$

$\Delta \ln(y_{i,j,t})$ = förändring i logaritmerad produktion i bransch i för region/land j.

Ψ_t = koefficient för dummyvariabel som antar värdet 1 för samtliga branscher och regioner/länder i perioden t.

$\alpha_{i,t}$ = koefficient för dummyvariabel som antar värdet 1 för bransch i i samtliga regioner/länder i perioden t.

$\beta_{j,t}$ = koefficient för dummyvariabel som antar värdet 1 för samtliga branscher i region/land j i perioden t.

Källa: Bayoumi & Prasad (1995)

4 Makroekonomiska effekter av att överge en självständig penningpolitik

4.1 Dynamiska simuleringar av världsmodeller

De ovannämnda resultaten klarlägger uppenbarligen inte vilka välfärdskonsekvenserna blir av att överge en självständig penningpolitik. De studier som analyserat frågan med hjälp av dynamiska simuleringar i storskaliga modeller har tyvärr inte fått den uppmärksamhet de förtjänar. Dessa studier tillhandahåller framför allt ett starkt motgift mot den vanliga tendensen att dra starka slutsatser på basis av historiska resultat.

De tre simuleringar som uppmärksammas här är European Commission (1990, Annex E), Minford m fl (1992) och Masson & Symanski (1992). Alla tre för in en rad chocker som dras slumpvis från en sannolikhetsfördelning av feltermerna under skattningsperioden. I princip dyker varje slags större chock från vår tidigare diskussion upp. Den långsiktiga utvecklingen av de viktigaste variablerna antas vara oberoende av chockerna. Därför betraktas alla chockerna i simuleringarna som temporära, även om anpassningen till långsiktig jämvikt är utdragen. Massons och Symanskys undersökning är speciellt intressant tack vare författarnas försök att bilägga skillnaderna mellan de två tidigare studierna. Masson och Symansky upprepar simuleringarna i Minford m fl - som ursprungligen gjordes med hjälp av *Multilateral Liverpool World Model* - på basis av en modell som EG använt, MULTIMOD.

I den första av de tre undersökningarna rapporterade EGs forskargrupp mer stabila ekonomiska förhållanden i EMS efter 1987 än med flytande växelkurser, medan EMU skulle ge mest stabilitet. Minford m fl bestred dessa slutsatser, speciellt i fråga om det sämre utfallet för rörliga växelkurser i förhållande till EMS. Masson och Symansky instämmer med Minford m fl om att EGs forskargrupp, genom att införa överdrivet stora avvikelser från ränteparitetsvillkoret vid rörlig växelkurs, behandlat denna regim på ett ofördelaktigt sätt. I fråga om jämförelsen mellan EMU och rörliga växelkurser kan dock inte

Masson och Symansky redovisa någon avgörande slutsats. För att citera dem:

"I genomsnitt tycks det inte finnas alltför stora skillnader mellan de fyra systemen i våra simuleringar (dvs EMU eller rörlig växelkurs med penningmängdsmål eller endera av de två systemen med inkomstmål)."

Vid en närmare genomgång kan samma slutsats gälla för Minford m fl, trots författarnas betoning av att *gemensamt överenskomna* rörliga växelkurser för Frankrike, Tyskland, Italien och Storbritannien skulle fungera bättre än EMU. Detta resultat beror dock uteslutande på att rörlig växelkurs är det bästa alternativet för Storbritannien. Vad gäller de övriga tre länderna visar simuleringarna i Minford m fl entydigt att EMU är avsevärt bättre än rörliga växelkurser.²¹

Dessa föga övertygande resultat förtjänar ändå uppmärksamhet, eftersom alla tre undersökningarna utelämnar alla mikroekonomiska fördelar med en gemensam valuta och inte ger något utrymme för att beakta förbättringar av lönedisciplinen eller inflationsutvecklingen under EMU. Att döma av en del av litteraturen framstår det som om den centrala frågan är hur mycket sämre EMU skulle bli jämfört med rörliga växelkurser. Dessa tvetydiga resultat har emellertid uppenbara förklaringar.

Först och främst elimineras alla icke-kooperativa lösningar med EMU, vilka är klart sämre när chockerna är helt symmetriska. Denna orsak speglar det välkända faktum att EMU kan vara bra för att förhindra konkurrensdevalveringar. I själva verket spelar denna aspekt av analysen betydande roll för simuleringarna i Minford m fl, där stora skillnader i välfärdseffekter uppkommer mellan icke-kooperativa och kooperativa rörliga växelkurser. Viktiga välfärdskillnader uppträder också beroende på vilka länder som deltar i EMU och därigenom vilket land som spelar vilket spel (gäller även i fråga om icke-europeiska deltagare som Kanada och Japan).²²

Men de spelteoretiska aspekterna är ovidkommande i EGs och Massons och Symanskys simuleringar där författarna antar att de

²¹ Se Minfords (1992, sid 134) egen sammanfattning av resultaten i Minford m fl.

²² Man bör lägga märke till att utgången i spel med många aktörer kan bli en annan än den man förväntar sig. Exempelvis kan ett samarbete mellan de europeiska länderna göra det sämre för alla på grund av USAs reaktioner (se Canzoneri & Henderson (1991)). Naturligtvis beror sannolikheten för sådana tredje partseffekter emellertid på styrkan och kräver separat stöd.

penningpolitiska myndigheterna helt enkelt ska följa en viss regel. Ändå uppkommer en motsvarande förklaring i dessa två studier, nämligen möjligheten till betydande avvikelser från ett perfekt optimeringsbeteende när man följer en penningpolitisk regel. Som Masson och Symansky visar för valet att målsätta penningmängd, inkomst eller något annat in ett oförutsett element i simuleringarna, som kan påverka resultatet i vilken riktning som helst när man jämför de olika systemen. Men eftersom målen speglar förekomsten av ofullständig information blir frågan aningen mer verklighetstrogen. Penningpolitiska myndigheter tillämpar de intermediära mål som EGs forskningsgrupp och Masson och Symansky skisserar. De gör det just därför att de saknar ett bättre sätt att regelbundet skatta optimala utfall.

Sist, men inte minst, visar dessa tre simuleringar implicit fördelarna med en monetär union när det gäller att handskas med asymmetriska finansiella chocker. Detta gör de genom att tillåta slumpvisa avvikelser från öppen ränteparitet (ex post) närhelst det rör sig om olika valutor och genom att införa restriktionen om identiska korta nominalräntor närhelst det rör sig om länder som tillhör en monetär union. Avvikelserna från ränteparitet medför felaktiga finansiella portföljbeslut i alla tre studierna, vilket i grund och botten återspeglar substitution mellan inhemska och utländska finansiella tillgångar. Detta skulle hanteras bättre genom automatiska kapitalrörelser mellan länder i EMU. I detta avseende har EMU en fördel. Men blotta förekomsten av denna fördel - tillsammans med antingen avvikelser från ett perfekt optimeringsbeteende till följd av en penningmängdsregel eller något element av icke-kooperativ optimering - är tillräcklig för att skapa stor osäkerhet i fråga om kostnaderna för en monetär union i dessa tre studier.

4.2 Dynamiska SVAR-simuleringar

Simuleringar som baseras på strukturella vektorautoregressioner (SVAR) erbjuder en alternativ ekonometrisk metod för att försöka utvärdera välfärdskonsekvenserna av att avstå från en självständig penningpolitik. De två studier som redovisas påvisar oklarheter i fråga om värdet av en självständig penningpolitik. I den första försöker Erkel-Rousse & Mélitz (1996) isolera en chock mot ett efterfrågeöverskott på pengar i hemlandet i relation till efterfrågan på pengar utomlands. Detta görs för sex europeiska länder varpå chockens effekter på inflation och den reala ekonomin analyseras.

Om chocken påverkar den reala aktiviteten har penningpolitik en potentiell effekt. Om chocken dock enbart leder till ändrade priser är penningpolitiken verkningslös, åtminstone när det gäller att stabilisera den ekonomiska utvecklingen. I ett andra försök att använda SVAR för att utvärdera värdet av en självständig penningpolitik har Mélitz & Weber (1996) försökt identifiera penningmängdschocker för Frankrike och Tyskland. Därpå har de försökt att simulera en gemensam penningpolitik i dessa två länder, definierad som en gemensam uppsättning oväntade penningpolitiska förändringar. Sedan undersöker de hur de båda ekonomierna skulle reagera på den identiska politiken. Syftet med denna övning är naturligtvis att undersöka de möjliga nackdelarna för dessa länder av att penningpolitiken helt eller delvis styrs av ett annat land.

Båda undersökningarna redovisar osäkra kostnader till följd av EMU – åtminstone för vissa länder. Erkel-Rousse och Mélitz finner att växelkurschocker i huvudsak inte påverkar något annat än priserna i en del europeiska länder. Mélitz och Weber drar slutsatsen att Frankrike skulle ha åtnjutit högre tillväxt och lägre inflation med en tysk penningpolitik än landet faktiskt hade före "franc fort"-politiken. Den sista slutsatsen är rimlig. Den allmänna opinionen i Frankrike vände vid den tid då man antog "franc fort" och det är befogat att påstå att den tidigare penningpolitiken varit misslyckad. I själva verket för båda dessa studier in några viktiga begränsningar av värdet av självständig penningpolitik i analysen. I ett fall ligger svårigheten i att löne- och prisflexibilitet kan hindra politikens effektivitet. En ytterligare svårighet, som uppkommer i den andra undersökningen, är möjligheterna till en felaktig politik. När dessa begränsningar tas med i beräkningen förefaller de ha en avgörande betydelse för slutsatserna.

5 Anpassnings- och stabiliseringsmekanismer

Forskningen kring de mekanismer som skulle verka i samband med chocker i EMU är också mycket viktig. I denna forskning undersöks hur dessa mekanismer skulle påverkas av det regimskifte en monetär union skulle innebära. Vad skulle kunna stabilisera de inhemska ekonomiska fluktuationerna när inte penningpolitiken förmår göra detta? Vilken betydelse har i så fall en monetär union?

I behandlingen av den empiriska litteraturen skiljer jag på anpassning och stabilisering. Anpassning används endast i den strikta betydelsen av en rörelse mot en ny jämvikt och stabilisering beskriver en återgång till det ursprungliga jämviktsläget. Vid en noggrann undersökning står det klart att litteraturen om EMU - liksom den om optimala valutaområden i allmänhet - har lagt särskild vikt vid själva anpassningen, i synnerhet arbetskraftsrörligheten. Samtidigt har de permanenta chockerna knappast rönt någon uppmärksamhet. Permanenta chocker spelar en stor roll i valet av optimal penningpolitik i såväl slutna som öppna ekonomier samt i valet av en optimal växelkursregim. Om självständig penningpolitik kan påverka anpassningen blir analysen annorlunda. I behandlingen av anpassningsmekanismerna används permanenta chocker och i analysen av stabiliseringsmekanismerna används temporära chocker.

5.1 Anpassningsmekanismerna

Anpassningsmekanismerna kan antingen ta formen av förändringar i relativa priser och löner eller av faktorrörlighet. Låt oss undersöka de båda i tur och ordning.

5.1.1 Anpassning av relativa priser och löner

Vi har redan sett empiriska belägg för avsevärd flexibilitet i relativa försäljningspriser mellan olika regioner i ett land. Uppgifter från både Kanada och USA ger starka belägg för regional variation av försäljningspriser, särskilt när det gäller regioner som specialiserar sig på råvaror. Dessutom förekommer viktiga kumulativa rörelser i de reala växelkurserna mellan länder under perioder med helt fast växelkurs. Europeiska kommissionen²³ registrerar sådana förändringar för Belgien/Luxemburg, Nederländerna/Tyskland och Storbritannien/Irland under efterkrigstiden och gör följande belysande observation: "Mellan Tyskland och Nederländerna fanns det till och med en kumulativ skillnad på omkring 20 procent för de 19 år (från 1950 till 1969) då växelkursen var fast." På samma sätt nämner De Grauwe & Vanhaverbeke (1993) förändringar på 20 till 30 procent i kostnaderna per producerad enhet i Nederländerna och Belgien i förhållande till resten av världen under 1980-talet – en period när inget av länderna förde avvikande inhemsk penningpolitik i någon betydande utsträckning.

Om vi antar att förändringar i reala växelkurser är stabiliserande på lång sikt, är de uppgifter som presenteras i den första kolumnen i tabell 5 talande. Dessa uppgifter, som är hämtade från Bayoumi & Thomas (1995), visar nämligen att nominella växelkursrörelser till största delen kompenserar för inflationen på lång sikt hos EG-11 (EG-12 utom Luxemburg). Endast tre av länderna i EG-11 hade en positiv korrelation under perioden 1973 till 1989. Dessa tre länder inkluderar de två som ändrade sin växelkurs minst i relation till D-marken: Belgien och Nederländerna. Vad avser de övriga sju, förutom Storbritannien, tenderade växelkursrörelserna i relation till D-marken att neutralisera inhemska prisförändringar snarare än att bidra till anpassning. I fyra av fallen var den neutraliserande tendensen mycket tydlig.

²³ European Commission (1990, sid 37).

Tabell 5: Indikatorer på anpassning och stabilisering

Länder	Korrelation mellan föränd- ringar i försälj- ningspriser och nominella växelkurser 1973-89	Skattningar av nominal- lönernas elasticitet med avseende på priser	Öppenhet 1994
	(1)	(2)	(3)
Belgien	0,24	0,25	0,69
Danmark	0,38	0,25	0,32
Finland			0,33
Frankrike	- 0,33	0,50	0,22
Grekland	- 0,20		0,22
Irland	- 0,55		0,65
Italien	- 0,56	0,60	0,23
Luxemburg			0,88
Nederländerna	0,26	0,50	0,49
Portugal	- 0,74		0,33
Spanien	- 0,49	0,25	0,22
Storbritannien	- 0,03	0,33	0,27
Sverige			0,35
Tyskland	-	0,75	0,29
Österrike			0,37
Japan		0,66	0,08
Kanada		0,18	0,33
USA		0,14	0,11

Öppenhet = export + import dividerat med dubbla BNP (vid rådande prisnivå).

Källa: kolumn (1): Bayoumi & Thomas (1995), tabell 2; kolumn (2): OECD (1989); kolumn (3): OECD, *National Accounts*

Korrelation mellan spridningsmått⁺ på real växelkurs och tillväxt eller sysselsättning 1977-85:

Regioner i :		Produktion	Sysselsättning
	Tyskland	0,60**	0,03
	Spanien	0,79***	0,53**
	Nederländerna	0,95***	0,20
	Storbritannien	- 0,41	- 0,38
Alla regioner		0,73***	0,50***
Alla länder		- 0,03	0,53*
Alla länder och regioner		0,27**	0,22*

***, **, * betecknar 1 procents, 5 procents och 10 procents signifikansnivå.

⁺ Spridning definieras som standardavvikelsen för regionala eller nationella tillväxttakter under ett enskilt år.

Källa: De Grauwe & Vanhaverbeke (1993, s. 123), regionala data från Eurostat

Om vi i stället antar att varupriserna stabiliseras – oavsett de nominella växelkurserna – är beläggen från De Grauwe och Vanhaverbeke nederst i tabell 5 klagörande. Där redovisas en mycket signifikant positiv korrelation mellan spridningen av den relativa arbetskrafts-

kostnader per producerad enhet och spridningen av BNP-tillväxten (mätta under samma år) mellan regioner i fyra europeiska länder under ett antal år. Denna positiva korrelation gäller för tre av länderna och för samtliga länder gemensamt. Om större skillnader i regionala tillväxttakter förknippas med större skillnader i arbetskraftskostnad per producerad enhet under ett år, tenderar prismekanismen att främja regional anpassning. Om man i stället mäter spridningarna mellan länder blir korrelationerna insignifikanta (-0,03 för alla länder i produktionskolumnen). Om den relativa kostnaden per producerad enhet till stor del beror på den nominella växelkursen, elimineras därför den tidigare korrelationen.

Sedan Bruno & Sachs (1985) har man i allmänhet ansett att reallöner reagerar mindre på prisförändringar i Västeuropa än i Nordamerika. Den grundläggande slutsatsen har varit att penningpolitik har mindre effekt på anpassning och stabilisering i Europa än i Nordamerika. Det ska dock noteras att nominallönernas elasticitet med avseende på priser skiljer sig avsevärt mellan enskilda europeiska länder, vilket inte kan tillskrivas penningpolitikens relativa effektivitet i länderna. I den andra kolumnen i tabell 5 presenteras en uppsättning ofta citerade OECD-skattningar av nominallönernas elasticitet med avseende på priser. Siffrorna är låga för USA och Kanada, något högre för Belgien, Danmark och Spanien och högst för Tyskland och Japan. Man kan dock knappast hävda att Belgien och Danmark skulle drabbas hårdare än Tyskland och Japan av att ge upp den självständiga penningpolitiken.

En viktig aspekt i detta sammanhang är den förbättrade lönedisciplin som kan följa med EMU i och med den ökade lönekonkurrensen. Det finns några hoppningivande belegg för att försöken att begränsa växelkursrörlighet i det europeiska monetära samarbetet har tenderat att främja lönedisciplin.²⁴ Den monetära unionen skulle uppenbarligen vara mer framgångsrik om en större reallöneflexibilitet komprimerade för minskningen av den reala växelkursflexibiliteten.

²⁴ Se speciellt Artis & Ormerod (1991).

5.1.2 Anpassning via kapital- och arbetskraftsrörlighet

Anpassning till permanenta chocker kan också ske genom faktorrörelser. Sådana rörelser gäller vanligtvis förflyttningar av arbetskraft och kapital mellan yrken och branscher. Om det gäller en liten, specialiserad region, är det troligt att faktoranpassningar också kräver geografiska förflyttningar in i eller ut ur regionen. Om den europeiska unionen är mindre regionalt specialiserad än USA - vilket delvis bestrids av Bayoumi och Prasad - kommer, *ceteris paribus*, mindre regionala faktorrörelser att krävas i EMU än i USA. När det gäller geografiska förflyttningar hör anpassningen av (det fysiska) kapitalet och arbetskraften ihop, eftersom de huvudsakliga alternativen skulle vara att företag flyttar närmare löntagarna eller att löntagarna flyttar närmare arbetstillfällena.

Det finns omfattande empiriskt stöd för att regional arbetslöshet inte är en särskilt viktig faktor för att dra till sig företag. Låga löner inom en region förefaller däremot attrahera företag, samtidigt som hög regional arbetskraftsefterfrågan och höga löner inom en region båda drar till sig arbetskraft. Blanchard & Katz (1992) bekräftar denna observation för USA i en undersökning av regional anpassning i de 50 staterna samt Columbiadistriktet. Blanchards och Katz undersökning sätter den amerikanska arbetskraftens rörlighet i förgrunden. Författarna visar att arbetslösheten i delstaterna, efter en regional chock, tenderar att återgå till sin tidigare nivå efter fem eller sex år, medan arbetskraftsrörelserna fortsätter i omkring tio år. De relativa reallönerna har mindre betydelse för anpassningsprocessen. Betoningen på den regionala arbetskraftsrörligheten i undersökningen skulle med nödvändighet minska om USA delades upp i åtta eller tolv delar i stället för femtio delar. Men i grund och botten skulle bilden förmodligen se likadan ut.

Statistiken för geografisk arbetskraftsrörlighet i EU är helt annorlunda. Det är inte bara arbetskraftsrörligheten mellan länder som är liten i EU. Den geografiska arbetskraftsrörligheten inom EUs länder är också mycket lägre än i USA. För att citera Eichengreen:

"Amerikaner rör sig mellan staterna i USA omkring tre gånger så ofta som fransmän rör sig mellan olika 'département' och tyskar mellan 'länder'" (1993, sid 131).

"1980 bytte 6,2 procent av den amerikanska befolkningen 'county' och 3,3 procent stat. Däremot var det endast 1,1

procent av den engelska och walesiska befolkningen som flyttade mellan standardiserade folkräkningsregioner och endast 1,3 procent av den tyska befolkningen som flyttade mellan 'länder' ... Regional rörlighet är ännu lägre i syd-europeiska länder som Italien och Spanien" (1992, sid 22).

I en omfattande genomgång av de empiriska beläggen noterar Mantel (1994) att den geografiska arbetskraftsrörligheten i Europa minskade tydligt i samband med uppgången i arbetslösheten på 1970-talet, men ökade igen i slutet av 1980-talet när sysselsättningen återigen steg.

Hittills känner vi endast till tre undersökningar som analyserar skillnader i faktor Anpassningar till följd av chocker i EU och USA. I Eichengreen (1990) jämförs nio regioner i USA med EG-9. I Eichengreen (1993) jämförs de amerikanska regionerna med nio regioner i Italien och tio i Storbritannien. I Decressin & Fatás (1995) jämförs de 51 amerikanska regionerna i Blanchard och Katz dels med lika många europeiska regioner, dels med enbart de brittiska, franska, tyska, italienska eller spanska medlemmarna i urvalet.²⁵ När det gäller arbetslöshet visar alla tre studierna förvånansvärt hög anpassningstakt i de europeiska regionerna i relation till de amerikanska. Eichengreen (1990) finner att anpassningstakten i genomsnitt endast är omkring 20 procent lägre i Europa än i USA. Men i sin studie från 1993, där han inriktar sig på regional anpassning inom två europeiska länder snarare än mellan olika europeiska länder, finner han att den regionala anpassningen är både snabbare och mer väldefinierad i Europa än i USA. Decressin och Fatás visar att anpassningen av arbetslösheten generellt är betydligt snabbare i Europa.

Dessa studier är inriktade på regionala (nationella) avvikelser från ett jämviktsförhållande gentemot andra regioner (eller nationer) och därför handlar de i strikt mening om asymmetriska chocker. Bayoumi och Eichengreen fokuserade på enskilda regioners (länders) tillväxt och de enda indikationerna på symmetri och asymmetri bestod av korrelationskoefficienter mellan regionala (nationella) skattningar. Betydelsen av denna distinktion blir tydlig i Decressins

²⁵ I själva verket utnyttjar Decressin och Fatás knappt de franska resultaten, eftersom de inte håller måttet. De hänför problemet till att deras franska serie är allt för kort. Problemet skulle emellertid kunna bero på den låga regionala spridning som de finner i detta land i relation till andra, inklusive USA. Den mycket höga förklaringsgraden för Frankrike i deras tabell A2 (\bar{R}_i^2 med deras beteckning) jämfört med övriga länder antyder en mindre avvikelse från den nationella normen, vilket därmed urholkar kvaliteten på de franska resultaten i resten av analysen.

och Fatás studie som visar att anpassningstakten till följd av en symmetrisk chock mot arbetslösheten i varje enskild region är lägre i Europa än i USA. Ett resultat som Bayoumi och Eichengreen erhöll för BNP-tillväxt och som vi kan förvänta oss även från andra källor.²⁶

En grundläggande förklaring till varför den regionala anpassningen är snabbare i Europa än i USA är den lägre regionala arbetskraftsrörligheten i Europa. Eftersom regionala anpassningar till följd av en chock fortsätter så länge som arbetskraften fortsätter att flytta, kommer de under lång tid bestående regionala arbetskraftsrörelserna i USA och bristen på liknande mönster i Europa att leda till att återgången till en regional jämvikt i det amerikanska fallet tar längre tid än i det europeiska.

Om regionala arbetskraftsrörelser inte kan förklara faktor Anpassningen i Europa, måste svaret sökas någon annanstans. Det förhållande att statsbudgeten tenderar att överföra inkomster till regioner i svårigheter kan sannolikt förklara en del. Denna mekanism är viktigare i Europa än i USA och skulle därför kunna förklara åtminstone en del av den snabbare europeiska anpassningstakten. Möjligen kan förklaringen delvis ligga i kapital- och arbetskraftsrörligheten inom regioner eller länder. En betydande faktoromflyttning sker uppenbarligen i Europa trots att människor flyttar i mindre omfattning. Abraham (1994) finner en betydande reallöneeffekt av regional arbetskraftsproduktivitet i fem EG-länder. Detta oavsett om den nationella produktiviteten inkluderas i regressionen. Det är rimligt att tro att en del av konsekvenserna för den regionala sysselsättningen visar sig i att löntagare byter jobb snarare än att fortsätta att göra exakt samma sak på samma ställe.²⁷

²⁶ I en tillämpning av Bayoumis & Eichengreens (1993) SVAR-metod på avvikelser i tillväxttakter i regional (nationell) BNP från nationell (internationell) BNP i USA och EG, finner Bayoumi & Thomas (1995) mycket lägre anpassningstakt i USA än i Europa. Detta står helt i strid med Bayoumis och Eichengreens resultat som behandlar exakt samma statistiska serie med identiska statistiska metoder och teoretiskt sett motsvarande identifierade antaganden. Skillnaden fordrar en diskussion.

²⁷ Enligt Decressin och Fatás är förändringar i arbetskraftsdeltagande *inte* en del av svaret på frågan om den snabbare europeiska anpassningen. I deras undersökning återgår det regionala arbetskraftsdeltagandet till ett jämviktsläge efter närmare sex år både i Europa och i USA.

5.2 Stabiliseringsmekanismerna

Temporära chocker kräver stabilisering snarare än anpassning. Precis som i fallet med permanenta chocker är förändringar i "terms of trade" önskvärda, men däremot vill man undvika rörelser av kapital och arbetskraft. Upplåning och försäkring utgör två metoder för att stabilisera temporära chocker. Upplåning kan ske internt via en ökning av den offentliga skuldsättningen eller externt via ett underskott i bytesbalansen. Försäkringar, som i huvudsak rör transfereringar, *måste* däremot komma någon annanstans ifrån. Därför kommer försäkringar (eller transfereringar) för en region att bero på statsbudgeten och för en nation på något slags internationell försäkring. Vilken roll spelar sådana mekanismer i Europa och vilken roll skulle de möjligen kunna spela för att stabilisera produktionen i EMU?

5.2.1 Upplåning i utlandet och förändringar i de internationella portföljerna

Import utgör en grundläggande stabiliseringsmekanism för temporära reala chocker. Både en temporär minskning av utbudet av varor och en temporär ökning av efterfrågan på varor kommer att framkalla en ökning av nettoimporten, vilket kommer att stabilisera konsumtionen och förmodligen produktionen. Nettoimporten kommer att påverkas mindre vid en utbudschock och mer vid en efterfrågechock. Ju öppnare en ekonomi är, desto större blir effekten på nettoimporten som andel av BNP. I detta avseende stabiliseras öppna ekonomier mer och behöver följdenligt mindre justering av "terms of trade". Om det är fråga om en temporär finansiell störning är valet av penningpolitik viktigt. Om den drabbade regionen eller det drabbade landet tillhör en monetär union, kommer regionen/landet inte att påverkas av chocken. Kapital kommer helt enkelt att förflyttas mellan regionen/landet och resten av den monetära unionen, utan att det har någon effekt på aktiviteten eller priserna i unionen som helhet. Om den drabbade regionen eller det drabbade landet i stället har en egen valuta, kommer den nominella växelkursen, liksom "terms of trade", att ändras. Ju öppnare regionen/landet är, desto större blir effekten av chocken på varumarknaden. Relativt öppna ekonomier tjänar alltså mindre på att ha en egen valuta.

EU består av mycket öppna ekonomier och den tyska ekonomin är oproportionerligt öppen med tanke på dess storlek. Detta beträffas av den tredje kolumnen i övre delen av tabell 5. Länderna i EU kommer därför sannolikt att få en hel del stabiliserande rörelser i bytesbalansen som svar på temporära reala störningar och en hel del destabiliserande rörelser i bytesbalansen som svar på temporära finansiella störningar. I båda avseendena förlorar dessa länder på att ha en egen valuta.

Hur skulle den ökande integrationen av kapitalmarknaderna som skulle bli resultatet av EMU påverka den stabilisering som medlemsländerna kan få? Paradoxalt nog är svaret tvetydigt. När det gäller temporära asymmetriska finansiella störningar är det entydigt bättre med en större kapitalmarknadsintegration, eftersom detta minskar risken för ränteförändringar. Även när det gäller regionala reala chocker är det entydigt bättre med en större kapitalmarknadsintegration, eftersom detta underlättar för ägarna av rörliga kapitaltillgångar att gardera sig till en lägre kostnad genom portföljdiversifiering. Löntagare kan emellertid inte skydda sig mot temporära (reala) sysselsättningschocker: imperfektioner på kapitalmarknaden förhindrar dem att låna mot framtida löner. Därför skulle en övergång till mer likartade räntor i EMU verka destabiliserande för löntagarna i händelse av en real chock. De nationella räntedifferenserna som härrör från sådana temporära chocker verkar stabiliserande, vilket Poole visat i sitt arbete.²⁸

Några viktiga studier jämför inhemsk och internationell integration av kapitalmarknaderna. Atkeson & Bayoumi (1993) har visat att kapitalinkomsterna i USA reagerar mycket starkare på nationella förhållanden än på lokala. Thomas (1993) visar att det inte finns någon positiv korrelation mellan regionalt sparande och regionala investeringar i Kanada, Tyskland och Storbritannien. Denkle (1995) visar att detta även gäller för Japan. Dessa empiriska resultat stöder tanken om att kapitalmarknaderna inom varje land är i högsta grad integrerade. Sedan Feldstein & Horioka (1980) är vi också medvetna om att empiriska tester ger helt olika resultat för ett tvärsnitt av länder. Dessa författare påvisar en stark positiv effekt av det inhemska sparandet på de inhemska (i motsats till de utländska) investeringarna. Liknande studier visar en hög positiv korrelation mellan sparande och inhemska investeringar. Det har diskuterats hur

²⁸ Detta gäller såväl för temporära utbudshocker som för temporära efterfrågehocker. En negativ temporär utbudshock kommer - även om den medför ett efterfrågeöverskott på varor - att sänka efterfrågan på pengar och därigenom sänka räntan, vilket verkar stabiliserande.

dessa positiva samband ska tolkas. Är de ett uttryck för en ofullständig internationell kapitalrörlighet, som Feldstein och Horioka menar, eller ett tecken på formella hinder och växelkursrisker på det internationella planet?²⁹ Detta är ovidkommande givet att EMU kommer att omforma situationen i Europa till att mer likna den som råder inom ett land. I båda fallen kommer nämligen räntorna i Europa att konvergera, vilket verkar stabiliserande i vissa avseenden och destabiliserande i andra.

Krugman (1993) har också hävdats att temporära chocker kan ha en tendens att bli permanenta om länder bildar en monetär union. I stället för att dra till sig värdepapper och aktier kan en positiv störning på exportsidan öka importen av kapital, utrustning och arbetskraft. Exportuppgången kan sålunda öka det potentiella utbudet i regionen (nationen) och upprätthålla regional tillväxt, vad som än händer med nettoexporten.

5.2.2 Automatiska stabilisatorer och fiskal federalism³⁰

Genom att minska skatteintäkterna och öka såväl arbetslöshetsersättningen som andra transfereringar, leder en tillfällig ogynnsam chock mot ett land automatiskt till ett budgetunderskott. Vi kallar vanligtvis dessa mekanismer för automatiska stabilisatorer. Om en ogynnsam temporär chock skulle drabba en speciell region snarare än ett helt land, kommer den offentliga budgeten att omfördela resurser från resten av landet till den drabbade regionen. Denna mekanism kallas fiskal federalism. På EU-nivå är automatiska stabilisatorer viktiga men inte fiskal federalism. I en framtida monetär union skulle denna situation antagligen bestå; de automatiska stabilisatorerna kommer sannolikt att ha fortsatt stor betydelse samtidigt som fiskal federalism kommer att ha mindre betydelse. Att fiskal federalism har mindre vikt i EU beror delvis på EU-budgetens måttliga storlek, vilken utgör endast omkring 1,5 procent av EU-ländernas BNP, delvis på de begränsade utbetalningarna från EUs utgiftsprogram vid landspecifika chocker.

²⁹ Jämför Dooley, Frankel & Mathieson (1987) och Bayoumi & Rose (1993), å ena sidan, och Lemmen & Eijffinger (1995), å den andra.

³⁰ Redigerarens anmärkning: "Fiskal federalism" står för ett gemensamt federalt skatte- och transfereringssystem som innebär inkomstöverföringar mellan olika regioner (stater) enligt på förhand fastställda regler.

På den regionala nivån i USA gör kraven på en balanserad budget och skattekonkurrens mellan staterna att automatiska stabilisatorer saknar betydelse. I stället spelar fiskal federalism en stor roll. Därför klarar sig en amerikansk region i händelse av en ogynnsam chock sämre än ett EU-land i vissa avseenden och bättre i andra. Generellt klarar sig EU-landet mycket bättre, vilket ofta förbises när tonvikten läggs på fiskal federalism.

Det har gjorts en del utvärderingar av det gemensamma federala skatte- och transfereringssystemet i USA. Dessa indikerar att en amerikansk region som drabbas av en förlust på 1 dollar genom en temporär chock, kommer att få tillbaka 15 till 30 cent från resten av landet. Denna omfördelning sker mestadels genom reducerade federala skatter. Den lägre skattningen kommer från Goodhart & Smith (1993) och den högre från Bayoumi & Masson (1995). Båda skattningarna baseras på regressionsanalys. I en simuleringsstudie grundad på en storskalig modell med hög detaljnivå för den offentliga sektorn erhöll Pisani-Ferry, Italianer & Lescure (1993) en skattning på 0,17. När det gäller automatiska stabilisatorer i Europa ligger dock skattningarna alltid över 0,30 för de rika länderna. Exempelvis redovisar de förut nämnda författarna siffror för dessa länder i intervallet 0,33-0,35.³¹ Ett viktigt skäl till varför de automatiska stabilisatorerna i Europa är så mycket mer omfattande än fiskal federalism i USA är att den federala statsförvaltningen i USA inte finansierar arbetslöshetsersättningen. Därför inkluderar inte det gemensamma federala skatte- och transfereringssystemet dessa betydande transfereringar. En annan avgörande faktor är att den aggregerade statsbudgeten i EU i allmänhet vida överstiger den federala statsbudgeten i USA. Dessa två budgetar är de relevanta i jämförelsen.

Det ska erkännas att automatiska stabilisatorer kan förväntas minska i betydelse i EMU på grund av den ökade rörligheten av beskattningsbara resurser, Maastrichtfördragets kriterier för skuld och underskott i den offentliga sektorn och Stabilitets- och tillväxtpakten. Man skulle också kunna hävda att allmänhetens oro över framtida skattekonsekvenser av nuvarande offentliga underskott skulle kunna göra automatiska stabilisatorer mindre verkningsfulla

³¹ Pisani-Ferry, Italianer och Lescure studerar uteslutande fiskal federalism på den regionala nivån i Europa och USA. Men deras resultat för Frankrike och Tyskland antyder en automatisk stabilisering på nationell nivå på inte mindre än 0,37 för Frankrike och 0,33 för Tyskland. En ovanligt hög skattning av stabiliserings-effekterna av fiskal federalism i USA på 0,35-0,40 av Sala-i-Martin & Sachs (1992) underkänns av von Hagen (1992) och Bayoumi & Masson (1995).

än fiskal federalism i den utsträckning temporära chocker lämnar permanenta spår i den offentliga sektorns skuld.³² Man skulle emellertid behöva överdriva betydelsen av dessa förbehåll för att kunna ifrågasätta slutsatsen att EU-länderna även fortsättningsvis kommer att få mer stabilisering genom sina egna budgetar i EMU än USAs regioner får genom den amerikanska federala budgeten. Den nuvarande skillnaden i omfattning är helt enkelt för stor.

³² Bayoumi & Masson (1996) intar denna ståndpunkt.

6 En generell utvärdering av de empiriska resultaten

6.1 Förväntade fördelar

Det starkaste skälet till att man ska förvänta sig intäkter av EMU är att det skapas en bättre valuta. Europeiska kommissionen³³ uppskattade kostnaderna av att hantera de tidigare EG-12-ländernas 11 valutor till omkring 0,4 procent av BNP. Vi har visat att den finansiella sektorn i dessa länder sannolikt kommer att hitta nya produktionsmöjligheter som skulle lindra effekterna av att vissa valutatransaktioner och därtill knutna valutakurssäkringar försvinner. Rent allmänt förefaller kommissionens siffror inte orimligt höga, eftersom den finansiella sektorn i sig utgör omkring 6 procent av BNP i EG-12 och en total vinst på en halv procent av BNP för EG-12 ändå bara skulle uppgå till knappt 10 procent av förädlingsvärdet från denna sektor. Beräkningarna ter sig rimliga också i det att de visar mycket större intäkter för de mindre länderna (med mindre valutaområden) än för de större.

Kan vi då anta att EMU skulle skapa motsvarande kostnader på omkring 0,4-0,5 procent av BNP på grund av att man ger upp en självständig penningpolitik? Leder med andra ord möjligheten att bestämma penningpolitiken nationellt till motsvarande intäkter - närmare 0,2 procent av BNP för de större länderna och 1 procent för de mindre? Jag hävdar att de förväntade nettokostnaderna av att ge upp den penningpolitiska självständigheten inte blir positiva, bortsett från i Tyskland, som är det land som har störst penningpolitisk självständighet i EU och som har ett enastående framgångsrikt penningpolitiskt förflutet.

Även när det gäller penningpolitik som sådan har en monetär union sina fördelar. Den leder till att icke-kooperativa utfall undviks och garanterar en väl avvägd reaktion på asymmetriska finansiella chocker. Dessutom är många av de reala chockerna alltför bransch-

³³ European Commission (1990).

specifika för att kunna hanteras med penningpolitik. När penningpolitiken trots allt ger fördelar kan dessa dock vara små på grund av låg löne- och prisflexibilitet (eller trögrörliga *reallöner*). Dessutom kan informationsproblem och ekonomisk-politiska misstag minska fördelarna. Alla studier som direkt undersökt kostnaderna för att förlora penningpolitisk självständighet, i stället för att dra slutsatser från laboratorieliknande experiment, är förenade med osäkerhet, även om denna ofta är outtalad. Vid närmare eftertanke är detta inte förvånande. Det råder fortfarande oenighet om i vilken mån Federal Reserve bidragit till stabiliteten och välfärden under efterkrigstiden i USA. Skulle man inte kunna förvänta sig en liknande skepsis beträffande fördelarna för små ekonomier av att ha en enda centralbank, i synnerhet som dessa ekonomier är öppnare och i högre grad kännetecknas av reallönestelhet?

I litteraturen ställs många frågor om vilka vägar till anpassning och stabilisering som kommer att finnas kvar för medlemsländerna i EU om de ger upp sin penningpolitiska självständighet. Ändå kan dessa länder, eftersom de är öppna ekonomier, förvänta sig en hel del stabiliserande importförändringar. Sådana stabiliseringseffekter bör öka med en större integration av kapitalmarknaderna. Dessutom är statsbudgetarnas automatiska stabilisatorer speciellt viktiga för Europa. Vi har sett att europeiska länder kan förvänta sig att dessa stabilisatorer ska fungera bättre än den automatiska stabiliseringen i USA, vilken uppkommer som ett resultat av fiskal federalism. Även om större faktorrörlighet, kapitalmarknadsintegration och finanspolitisk disciplin delvis kan komma att försvaga de stabiliserande mekanismerna i EMU, kommer dessa sannolikt fortsatt att ha betydelse. Dessutom bör det inte finnas några falska förespeglningar om att rörliga växelkurser kontinuerligt kan smörja hjulen för den internationella handeln. Vi vet att växelkursens utveckling under begränsade tidsperioder bättre förklaras av en "random walk" än av någon ekonomisk modell.³⁴ Om så är fallet, skapar rörliga växelkurser endast fluktuationer på kort sikt och att avstå från *kontinuerliga* växelkursrörelser kan inte vara kostsamt i sig. De relevanta uppföringarna måste härröra från den förlorade förmågan att då och då besluta om stora förändringar i den nominella växelkursen.

I korthet måste alla tvivel om EMUs förmåga att klara av chocker handla om anpassning snarare än stabilisering och permanenta chocker snarare än temporära. Ändå är problemen långt ifrån uppenbara. Varupriserna justeras otvivelaktigt i det långa loppet. Så

³⁴ Se Mees (1990).

vitt vi vet fungerar prismekanismerna på de internationella marknaderna inte sämre i Europa än någon annanstans. Det anses också allmänt att nationella valutor inte kan förklara den europeiska real-lönestelheten. Tvärtom kan dessa nationella valutor medföra alltför höga löneuppgörelser på grund av förväntningar om penningpolitisk ackommodering. Därför kan en enda valuta leda till större återhållsamhet i löneutvecklingen och större lönekonkurrens.

Anpassningarna i Europa handlar i hög grad om den europeiska arbetskraftens geografiska rörlighet, vilken uppenbarligen är låg. Den geografiska arbetskraftsrörligheten är dock låg även i USA. I själva verket är detta centralt för de motstridiga beläggen om anpassning i Europa och USA. Som vi såg i förra kapitlet sker arbetsmarknadsanpassningar mycket snabbare i USA än i Europa på nationell nivå, men långsammare på regional nivå. Den tröga regionala arbetskraftsrörligheten kan till stor del förklara skillnaden. När en permanent chock slår mot den aggregerade efterfrågan på arbetskraft i USA, sker huvuddelen av sysselsättningsanpassningarna på nationell nivå inom fem år medan arbetskraftsrörligheten för att korrigera geografiska obalanser pågår i åtminstone tio år. De regionala anpassningarna i Europa kan däremot ske mycket snabbare – rentav inom fem år – medan den aggregerade anpassningen tar längre tid.

Vad innebär detta för EMU? Jag har mycket svårt att förstå synpunkten att den låga geografiska arbetskraftsrörligheten i EU talar emot EMU. Frågan gäller anpassning, inte stabilisering. Om arbetsmarknadsanpassningen är väldigt långsam i Europa och kan bli snabbare med en större geografisk arbetskraftsrörlighet, hur kan då européerna mildra problemet genom penningpolitik? Allt som en självständig penningpolitik skulle kunna göra åt arbetskraftsanpassningen är att stabilisera den aggregerade efterfrågan i allmänhet och därigenom hjälpa till att hålla människor i sysselsättning där de befinner sig. Detta förlänger emellertid anpassningsprocessen, vilken redan är väldigt lång. Vore den geografiska arbetskraftsrörligheten större och följaktligen den aggregerade arbetsmarknadsanpassningen snabbare, skulle möjligen penningpolitiken i större utsträckning kunna mildra anpassningsprocessen på bekostnad av att den förlängs. Men detta skulle innebära motsatsen: att en större arbetskraftsrörlighet skulle höja värdet av en självständig penningpolitik. Vad som ytterligare förstärker dilemmat är att arbetskraftsrörlighet faktiskt spelar en viktig roll för den europeiska anpassningen vid permanenta chocker, att döma av den över tiden förändrade sammansättningen av arbetskraften i Europa. Tonvikten på *geo-*

grafisk arbetskraftsrörlighet i samband med EMU har aldrig riktigt förklarats.

6.2 Riskerna

EMU-kritikerna har visserligen starka argument när det gäller riskerna. Det förväntade värdet av en självständig penningpolitik kan vara nära noll, men när stora chocker inträffar skulle en sådan vara värdefull. Vare sig vi tar exemplet med den afrikanska franc-zonen i mitten av 1980-talet, Massachusetts i slutet av 1980-talet eller den tyska återföreningen 1990 är fördelarna stora med att kunna ändra växelkursen.

Orsakerna till stora chocker är ofta oväntade. Två amerikanska delstater som drabbats av kraftiga lågkonjunkturer på senare tid, Massachusetts och Kalifornien, skulle förmodligen passa in på de flesta måtten på en amerikansk "kärna". De stora avvikande chocker som slagit mot Västeuropa de senaste årtiondena har inte heller enbart drabbat perifera länder utan också sådana som Tyskland och Benelux. När det gäller riskerna kan vi endast delvis låta trösta oss med indikatorer på stor likhet och symmetri. Sådana index kan bidra till att definiera optimala grupper av länder för medlemskap i en monetär union, eftersom vi bara kan grunda dessa bedömningar på breda strukturella särdrag och stora sampel under långa tidsperioder. Men indexen kan inte användas som indikatorer på att stora problematiska chocker inte ska inträffa i framtiden.

En monetär union kan till och med öka antalet asymmetriska chocker, som Krugman (1991) har vidhållit. Europeiska kommissionen intar den motsatta ståndpunkten i *One Market, One Money* och menar att EMU, tillsammans med allmän ekonomisk integration, skulle minska riskerna genom att främja större handel inom branscher och därigenom likheten mellan medlemmarna.

Men Krugman påpekar helt riktigt att stordriftsfördelar, lägre transportkostnader och externa fördelar av geografisk koncentration av företag inom samma bransch skulle kunna uppmuntra till större geografisk koncentration inom EMU. Som stöd för sin åsikt betonar han den större koncentrationen av bilindustrin, flygindustrin, försvarsindustrin och viss elektronikindustri i USA, i motsats till i Europa.³⁵ Vi har sett att Bayoumi & Prasad (1995) stöder Krugmans tes genom att visa att Europa kan vara mer specialiserat än USA

³⁵ De la Dehesa & Krugman (1993) innehåller en sammanfattning.

inom vissa områden utanför tillverkningsindustrin, som detaljhandel och finansiell verksamhet. Men frågan är öppen för debatt. Det skulle exempelvis kunna vara så att de områden där EMU skulle främja ökad koncentration enligt Krugman - som råvaruproduktion och tillverkningsindustri - är mer utsatta för världsmarknadens villkor och externa chocker än de där EMU skulle motverka koncentration. Jag är också imponerad av indikationerna på att en del av de mindre europeiska länderna är mer diversifierade än de kan förväntas bli i ett fullständigt integrerat Europa.

6.3 Värdet av växelkursinstrumentet i krissituationer

Vad som måste betonas i samband med värdet av att bibehålla växelkursinstrumentet i krissituationer är det välkända tidskonsistensproblemet. Ett land som upplevt en större ogynnsam chock efter en lång period med växelkursstabilitet kommer att ha ett gynnsamt läge för att genomföra en framgångsrik devalvering. Om landet skulle devalvera sin valuta försvinner möjligheten för en lyckad devalvering i framtiden. Effektiviteten i penningpolitiken beror i allmänhet på avtal som håller priser och löner låsta för en betydande tidsperiod. Alla oväntade rörelser i växelkursen eller utträde från en monetär union skulle kunna leda till att sådana avtal försvinner och därmed minska penningpolitikens framtida förmåga att förbättra den reala utvecklingen.

Italiens, Spaniens och Storbritanniens erfarenheter av krisen i EMS i september 1992 ska ses i ljuset av detta. Under de närmaste två åren efter krisen deprecierade den italienska liren med över 20 procent och den spanska pesetan och det brittiska pundet med omkring 10 procent i relation till de andra valutorna i EU. Dessutom översteg i alla tre fallen den reala deprecieringen den nominella, så att den inhemska inflationen inte neutraliserade, utan till och med bidrog till, den reala deprecieringen.³⁶ Dessutom ökade nettoexporten väsentligt i Italien och Spanien 1993 (med 4,6 procent av BNP i Italien och 2,9 procent i Spanien) men inte i Storbritannien.

Omständigheterna kunde dock inte ha varit bättre. Växelkursstabilitet hade rått i EMS mellan växelkursjusteringarna i januari 1987 och den danska folkomröstningen i juni 1992. Rose &

³⁶ Se Pisani-Ferry (1994).

Svensson (1994) har visat att marknaden inte förutsåg krisen i EMS ens ett par månader i förväg. Det italienska fallet är speciellt anmärkningsvärt. Löneindexeringen släpptes i juli 1992 och sedan igen i juli 1993, trots den devalvering av liren som skedde däremellan. Dessutom lyckades stora finanspolitiska reformer nästan stabilisera den offentliga sektorns skuld i förhållande till BNP 1993 såväl som 1994. Detta är inte normala italienska reaktioner på en devalvering.³⁷ Under förutsättning att Italiens, Spaniens och Storbritanniens erfarenheter kan illustrera värdet av en självständig penningpolitik vid en avgörande tidpunkt, vilka slutsatser kan vi då dra beträffande valet av växelkurssystem?

6.4 Försäkring

Det faktum att större chocker kan komma att inträffa i EMU leder oss in på försäkringar. I detta avseende erfordras fiskal federalism av politiska skäl, inte för att det saknas anpassningsmekanismer. Ett medlemsland som drabbas av en stor asymmetrisk chock kan vara benägen att betrakta det som ett misstag att ha övergett sin självständiga penningpolitik, speciellt i EMUs inledningsskede. Något slags EU-omspännande överföringsmekanism skulle kunna minska hoten om splittring och främja solidariteten.

Intressant nog har fiskal federalism aldrig uppkommit av sådana skäl. De två huvudsakliga anledningarna har i stället varit den allmänna ökningen av den offentiga sektorns utgifter sedan andra världskriget och tillkomsten av arbetslöshetsförsäkringar. En tredje anledning, som kan ses som en paradox, är strävan att motverka regional arbetskraftsrörlighet. Courchene (1993) observerar att fiskal federalism först uppstod i Kanada under de framgångsrika 1950- och 1960-talen för att "tillgodose Atlantprovinsernas önskemål" (Newfoundland, New Brunswick, Nova Scotia, Prince Edward Island och Quebec) och för att "förhindra eventuell utflyttning" (sid 130). Tysklands sätt att hantera återföreningen utgör naturligtvis ett annat exempel på omfattande användning av transfereringar - tillsammans med för höga löner - i syfte att förhindra ett flöde av arbetskraft från en del av landet till en annan. Transfereringar från norra Italien till Mezzogiorno kan antagligen till stor del tolkas på ett liknande sätt. Wildasin (1995) ger ett intressant teoretiskt stöd för användningen

³⁷ För en allmän diskussion om de brittiska, italienska och spanska erfarenheterna sedan deprecieringarna i september 1992 och senare, se Annex 1 av Gros (1996).

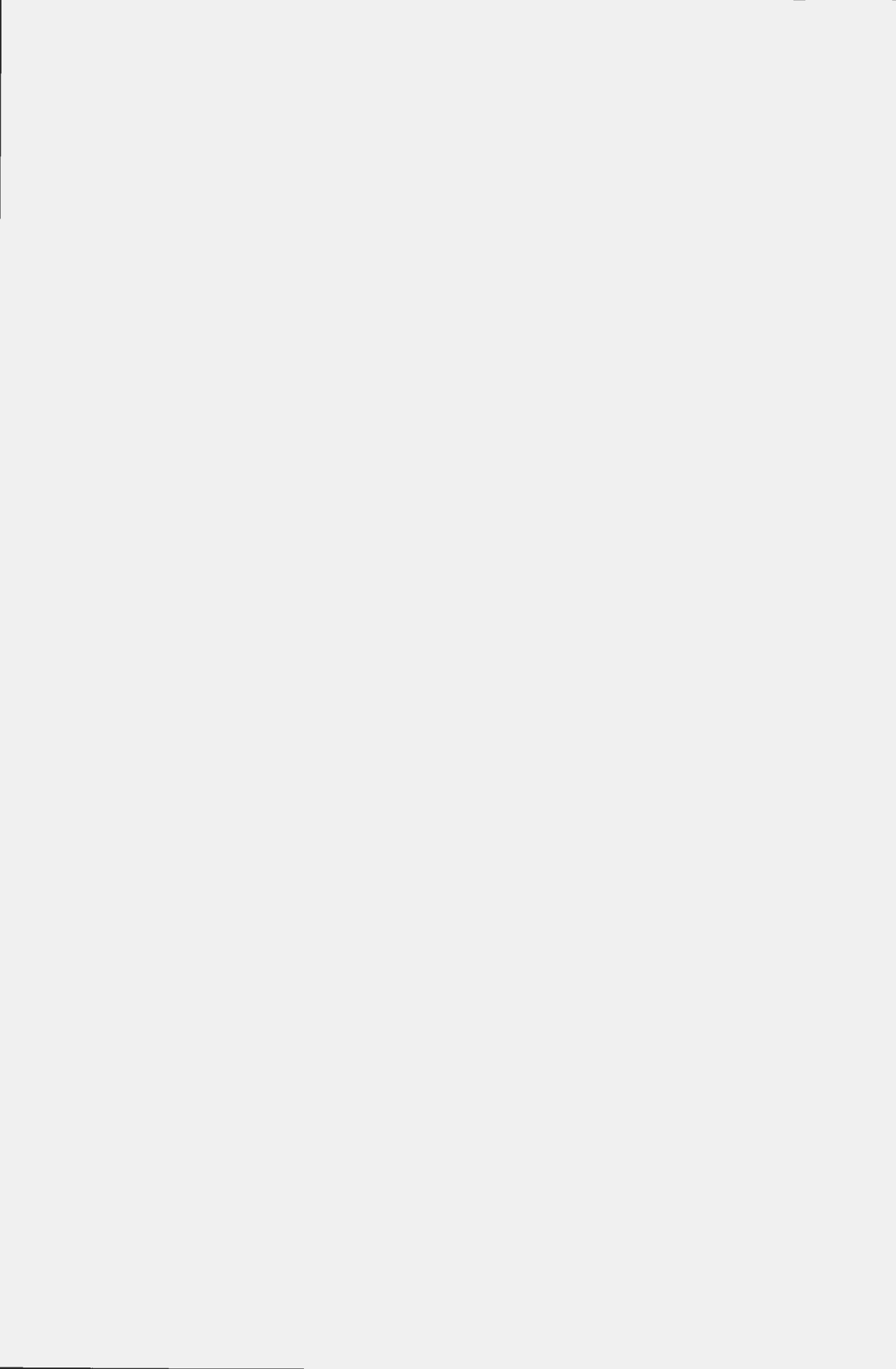
av transfereringar för att skydda egendomsvärden mot immigrationshotet. Om den sista anledningen till fiskal federalism är den viktigaste, behöver EU förmodligen inte oroa sig. Men som antyds ovan finns det goda skäl för EU att inta en annan hållning.

Tre punkter bör tas upp om det eventuella införandet av ett gemensamt federalt skatte- och transfereringssystem i EMU. För det första behöver kostnaderna för ett lämpligt försäkringssystem inte bli höga. Om det utformas enligt den tyska modellen med transfereringar mellan "länder" eller "finanzausgleich", kommer en medelstor fond att räcka. Exempelvis skulle betydligt mindre än 1 procent av BNP från vilka 14 medlemsländer som helst i EU ersätta en hel procent av BNP i det 15:e medlemslandet, även om det är det största. En procent av BNP skulle till stor del täcka en kraftig chock. Denna nivå skulle ha representerat en sjättedel av den enorma chock mot aggregerad efterfrågan som drabbade Finland och Sverige i början av 1990-talet. Det kan betraktas som bra enligt de amerikanska normer som man ofta åberopar.

För det andra skulle varje önskan att strikt följa försäkringsprinciper få allvarliga konsekvenser. Alla existerande mekanismer för regionala försäkringar inom länder ger upphov till en kontinuerlig omfördelning i en speciell riktning. Försök att undvika detta skulle kräva mycket komplicerade program - baserade på sofistikerade ekonometriska metoder - som inte har någon politisk dragningskraft.³⁸

Slutligen är - som Courchene (1993) och andra varnar för - "moral hazard" ett allvarligt problem. Det gäller i ännu högre grad om det grundläggande syftet med fiskal federalism är att förbättra den gemensamma valutans funktion, eftersom försäkringsbetalningarna ibland måste tillfalla de rika om så bara för att blidka dem. Av det skälet saknar möjligen automatiken i de nuvarande programmen betydelse. En politisk mekanism som kräver en omröstning kanske skulle vara bättre, eftersom mekanismen då skulle träda i funktion endast när störningarna är stora och den drabbade parten inte medvetet bidragit till störningen.

³⁸ Se Méliz & Vori (1993) och von Hagen & Hammond (1995).

7 Slutsatser

Enligt en vanlig uppfattning är EMU ett bra projekt endast som en del av ett vidare politiskt integrationsprojekt. En annan ofta förekommande syn är att det grundläggande ekonomiska argumentet för EMU kommer från att det inte finns ett stabilt mellanting mellan en enda valuta och rörliga växelkurser. I valet mellan de två är en enda valuta bättre. En tredje ståndpunkt - som man lätt kan förena med den senare men inte nödvändigtvis med den första - är att EMU-projektet uppstått på grund av svårigheterna med att uppnå en inre marknad för varor och tjänster med olika valutor. Enligt min tolkning räcker de ekonomiska beläggen för EMU. Projektet kan rekommenderas för den riskneutralt politikern. Fördelarna är uppenbara och liknar till stor del de för enhetliga vikter och mått. Hur ofta han än citerats i ämnet har Mill fortfarande rätt när han djupt beklagar den "barbarism" hos de "flesta civiliserade nationer" som "hävdar sin nationalitet genom att ha, till sin egen och sina grannars olägenhet, en märklig egen valuta".³⁹ Kostnaderna av att överge sin självständiga penningpolitik är däremot osäkra. Allmänna empiriska utvärderingar grundade på långa historiska dataserier redovisar nästan uteslutande små kostnader för de europeiska länderna. Sannolikheten för förluster är ungefär lika stor som sannolikheten för vinster. Endast om man har påtagligt hög riskaversion talar de empiriska beläggen emot EMU. Enskilda länder skulle i vissa fall och under en begränsad tid klara sig bättre med en egen valuta. Dessutom kan det i en monetär union som består av så många som 15 länder ofta vara åtminstone ett av dem som befinner sig i en sådan situation. Därför krävs det att man allvarligt funderar över olika försäkringar. Försäkringar är precis vad de ekonomiska argumenten emot EMU handlar om.

³⁹ Mill (1848, bok III, kap XX).

Referenser

- Abraham, F (1994), "Regional Adjustment and Wage Flexibility in the European Union", International Economics Research Paper No 95, Katholieke Universiteit Leuven, januari.
- Aoki, M (1981), *Dynamic Analysis of Open Economies*, Academic Press.
- Artis, M & P Ormerod (1991), "Is There an "EMS" Effect in European Labor Markets?" CEPR Discussion Paper No 598, London.
- Atkeson, A & T Bayoumi (1993), "Do Private Capital Markets Insure Regional Risk? Evidence from the United States and Europe", *Open Economies Review* 4.
- Bayoumi, T & B Eichengreen (1993), "Shocking Aspects of European Monetary Union", i Torres, F & F Giavazzi(red), *Adjustment and Growth in the European Monetary Union*, Cambridge University Press.
- Bayoumi, T & P Masson (1995), "Fiscal Flows in the United States and Canada: Lessons for Monetary Union in Europe", *European Economic Review* 39.
- Bayoumi, T & P Masson (1996), "Debt-Creating Versus Non-Debt-Creating Fiscal Stabilization Politices: Ricardian Equivalence, Fiscal Stabilization, and EMU", stencil, IMF Research Department, Washington, D.C.
- Bayoumi, T & E Prasad (1995), "Currency Unions, Economic Fluctuations and Adjustments: Some Empirical Evidence", CEPR Working Paper No 1172, London.
- Bayoumi, T & A Rose (1993), "Domestic Savings and Intra-national Capital Flows", *European Economic Review* 37.
- Bayoumi, T & A Thomas (1995), "Relative Prices and Economic Adjustment in the United States and the European Union: A Real Story about EMU", *IMF Staff Papers* 42.
- Bini-Smaghi, L & S Vori (1992), "Rating the EC as an Optimum Currency Area: Is it Worse than the U.S.?", stencil, Banca d'Italia, Rom.

- Blanchard, O & L Katz (1992), "Regional Evolutions", *Brookings Papers on Economic Activity* 1.
- Blanchard, O & D Quah (1989), "The Dynamic Effects of Aggregate Demand and Supply Disturbances", *American Economic Review* 79.
- Bruno, M & J Sachs (1985), *The Economics of Worldwide Stagflation*, Harvard University Press, Cambridge.
- Buiter, W (1995), "Macroeconomic Policy during a Transition to Monetary Union", CEPR Discussion Paper No 1222, London.
- Canzoneri, M & D Henderson (1991), *Monetary Policies in Interdependent Economies: A Game-Theoretic Approach*, MIT Press, Cambridge.
- Canzoneri, M & C A Rogers (1990), "Is The European Community an Optimal Currency Area? Optimal Taxation versus the Cost of Multiple Currencies", *American Economic Review* 80.
- Cohen, B (1993), "Beyond EMU: The Problem of Sustainability", *Economics & Politics* 5.
- Cohen, D & C Wyplosz (1989), "The European Monetary Union: An Agnostic Evaluation", i Bryant, R, Currie, D, Frenkel, J, Masson, P & R Portes (red), *Macroeconomic Policies in an Interdependent World*, International Monetary Fund, Washington, D.C.
- Courchene, T (1993), "Reflections on Canadian Federalism: Are there Implications for European Economic and Monetary Union?", i *European Commission*, European Economy.
- Decressin, J & A Fatás (1995), "Regional Labor Market Dynamics in Europe", *European Economic Review* 39.
- De Grauwe, P & H Heens (1993), "Real Exchange Rate Variability in Monetary Unions", *Recherches Economiques de Louvain* 59.
- De Grauwe, P & W Vanhaverbeke (1993), "Is Europe an Optimum Currency Area?: Evidence from Regional Data", i Masson, P & M Taylor (red), *Policy Issues in the Operation of Currency Unions*, Cambridge University Press.
- la Dehesa, G & P Krugman (1993), "Monetary Union, Regional Cohesion and Regional Shocks", in CEPR (red), *The Monetary Future of Europe*, London.
- Dooley, M, Frankel J & D Mathieson (1987), "International Capital Mobility: What do Saving-Investment Correlations Tell us?", *IMF Staff Papers* 34.
- Edison, H & M Melvin (1990), "The Determinants and Implications of the Choice of an Exchange Rate System", i Haraf, W & T Willett (red), *Monetary Policy for a Volatile Global Economy*, The AEI Press.

- Eichengreen, B (1990), "One Money for Europe? Lessons from the US Currency Union", *Economic Policy* 10.
- Eichengreen, B (1992a), "Is Europe an Optimum Currency Area?", i Borner, S & H Grubel (red), *The European Community after 1992: The View from Outside*, Macmillan, London.
- Eichengreen, B (1992b), "Should the Maastricht Treaty Be Saved?", Princeton Studies in International Finance No 74.
- Eichengreen, B (1993), "Labor Markets and European Monetary Unification", i Masson, P & M Taylor (red), *Policy Issues in the Operation of Currency Unions*, Cambridge University Press.
- Erkel-Rousse, H & J Mélitz (1996), "New Empirical Evidence on the Costs of European Monetary Union", i Eijffinger, S & H Huizinga (red), *Positive Political Economy: Theory and Evidence*, Cambridge University.
- European Commission (1990), "One Market, One Money", *European Economy* 44.
- Feldstein, M & C Horioka (1980), "Domestic Saving and International Capital Flows", *Economic Journal* 90.
- Goodhart, C (1993), "The External Dimension of EMU", *Recherches Economiques de Louvain* 59.
- Goodhart, C & S Smith (1993), "Stabilization," i European Commission, *European Economy*.
- Gros, D (1996), "Towards Economic and Monetary Union: Problems and Prospects", CEPS Paper No 65, Bryssel.
- Kenen, P (1993), "EMU, Exchange Rates and the International Monetary System", *Recherches Economiques de Louvain* 59.
- Kenen, P (1995), *Economic and Monetary Union: Moving Beyond Maastricht*, Cambridge University Press.
- Krugman, P (1991), *Geography and Trade*, MIT Press, Cambridge.
- Krugman, P (1993), "Lessons of Massachusetts for EMU", i Torres, F & F Giavazzi (red), *Adjustment and Growth in the European Monetary Union*, Cambridge University Press.
- Lemmen & Eijffinger (1995), "The Quantity Approach to Financial Integration: The Feldstein-Horioka Criterion Revisited", *Open Economies Review* 6.
- Lizondo, J S & P Montiel (1989), "Contractionary Devaluation in Developing Countries: An Analytical Overview", *IMF Staff Papers* 36.
- Mantel, S (1994), "The Prospects for Labour Mobility Under EMU", *INSEE Economie et Statistique*, supplement.
- Masson, P & S Symansky (1992), "Evaluating the EMS and EMU Using Stochastic Simulations: Some Issues", i Barrell, R & J

- Whitley (red), *Macroeconomic Policy Coordination in Europe*, NIESR, London.
- Masson, P & M Taylor (1993), "Currency Unions: A Survey of the Issues", i Masson, P & M Taylor (red), *Policy Issues in the Operation of Currency Unions*, Cambridge University Press.
- Meese, R (1990), "Currency Fluctuations in the Post-Bretton Woods Era", *Journal of Economic Perspectives* 4.
- Méltiz, J & S Vori (1993), "National Insurance against Unevenly Distributed Shocks in a European Monetary Union", *Recherches Economiques de Louvain* 59.
- Méltiz, J & A Weber (1996), "The Costs/Benefits of a Common Monetary Policy in France and Germany and Possible Lessons for Monetary Union", CEPR Discussion Paper No 1374, London.
- Mill, J S (1848), *Principles of Political Economy* (1 upplagan), Ashley, W J (red), 1909.
- Minford, P (1992), "The Price of Monetary Unification", i Minford, P (red), *The Cost of Europe*, Manchester University Press.
- Minford, P, Rastogi, A & A Hughes Hallett (1992), "The Price of EMU", i Barrell, R & J Whitley (red), *Macroeconomic Policy Coordination in Europe*, NIESR, London.
- OECD (1989), *Structural Adjustment in OECD Economies*, Paris.
- Pisani-Ferry, J (1994), "Union monétaire et convergence: qu'avons-nous appris?" CEPII Document de Travail No 14, Paris.
- Pisani-Ferry, J, Italianer, A & R Lescure (1993), "Stabilization Properties of Budgetary Systems: A Simulation Analysis", i European Commission, *European Economy*.
- Poloz, S (1990), "Real Exchange Rate Adjustment Between Regions in a Common Currency Area", i Argy, V & P De Grauwe (red), *Choosing an Exchange Rate Regime. The Challenge of Smaller Industrial Countries*, International Monetary Fund, Washington.
- Rose, A & L Svensson (1994), "European Exchange Rate Credibility Before the Fall", *European Economic Review* 38.
- Sala-i-Martin, X & J Sachs (1992), "Fiscal Federalism and Optimum Currency Areas: Evidence for Europe from the United States", i Canzoneri, M, Grilli, V & P Masson (red), *Establishing a Central Bank: Issues in Europe for Lessons from the U.S.*, Cambridge University Press.
- Spahn, B (1993), "The Consequences of Economic and Monetary Union for Fiscal Federal Relations in the Community and the Financing of the Community Budget", i European Commission, *European Economy* 1993.

-
- Stockman, A (1988), "Sectoral and National Aggregate Disturbances to Industrial Output in Seven European Countries", *Journal of Monetary Economics* 21.
- Tavlas, G (1994), "The Theory of Monetary Integration", *Open Economies Review* 5.
- Thomas, A (1993), "Saving, Investment, and the Regional Current Account: an Analysis of Canadian, British, and German Regions", *IMF Working Paper*, Washington, D.C.
- Vaubel, R (1978), "Real Exchange-Rate Changes in the European Community: A New Approach to the Determination of Optimum Currency Areas", *Journal of International Economics* 8.
- von Hagen, J (1992), "Fiscal Arrangements in a Monetary Union - Some Evidence from the US", i Fair, D & C de Boissieu (red), *Fiscal Policy, Taxes, and the Financial System in an Increasingly Integrated Europe*, Kluwer.
- von Hagen, J & G Hammond (1995), "Regional Insurance against Asymmetric Shocks. An Empirical Study for the European Community", CEPR Working Paper No 1170, London.
- von Hagen, J & M Neumann (1994), "Real Exchange Rates Within and Between Currency Areas: How Far Away is EMU?", *Review of Economics and Statistics* 76.
- Weber, A (1991), "EMU and Asymmetries and Adjustment Problems in the EMS - Some Empirical Evidence", i European Commission, *European Economy*, Special Edition No 1, Background Studies for European Economy No. 44.
- Wildasin, D (1995), "Factor Mobility, Risk and Redistribution in the Welfare State", *Scandinavian Journal of Economics* 97.

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

1. Den nya gymnasieskolan - hur går det? U.
 2. Samverkansmönster i svensk forskningsfinansiering. U.
 3. Fritid i förändring.
Om kön och fördelning av fritidsresurser. C.
 4. Vem bestämmer vad? EU:s interna spelregler inför regeringskonferensen 1996. UD.
 5. Politikområden under lupp. Frågor om EU:s första pelare inför regeringskonferensen 1996. UD.
 6. Ett år med EU. Svenska statstjänstemäns erfarenheter av arbetet i EU. UD.
 7. Av vitalt intresse. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik inför regeringskonferensen. UD.
 8. Batterierna - en laddad fråga. M.
 9. Om järnvägens trafikledning m.m. K.
 10. Forskning för vår vardag. C.
 11. EU-mopeden. Ålders- och behörighetskrav för två- och trehjuliga motorfordon. K.
 12. Kommuner och landsting med betalnings-svårigheter. Fi.
 13. Offentlig djurskyddstillsyn. Jo.
 14. Budgetlag - regeringens befogenheter på finansmaktens område. Fi.
 15. Union för både öst och väst. Politiska, rättsliga och ekonomiska aspekter av EU:s sjätte utvidgning. UD.
 16. Förankring och rättigheter. Om folkomröstningar, utträdesrätt, medborgarskap och mänskliga rättigheter i EU. UD.
 17. Bättre trafik med väginformatik. K.
 18. Totalförsvarspåbud m95. Förslag om jobb/studier efter muck, bostadsbidrag, dagpenning, försäkringar. Fö.
 19. Sverige, EU och framtiden. EU 96-kommitténs bedömningar inför regeringskonferensen 1996. UD.
 20. Samordnad rollfördelning inom teknisk forskning. U.
 21. Reform och förändring. Organisation och verksamhet vid universitet och högskolor efter 1993 års universitets- och högskolereform. U.
 22. Inflytande på riktigt - Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar. U.
 23. Kartläggning och analys av den offentliga sektorns upphandling av varor och tjänster med miljöpåverkan. N.
 24. Från Maastricht till Turin. Bakgrund och övriga EU-länders förslag och debatt inför regeringskonferensen 1996. UD.
 25. Från massmedia till multimedia - att digitalisera svensk television. Ku.
 26. Ny kurs i trafikpolitiken + Bilagor. K.
 27. En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande. U.
 28. Det forskningspolitiska landskapet i Norden på 1990-talet. U.
 29. Forskning och Pengar. U.
 30. Borgenärsbrotten - en översyn av 11 kap. brottsbalken. Fi.
 31. Attityder och lagstiftning i samverkan + bilagedel. C.
 32. Möss och människor. Exempel på bra IT-användning bland barn och ungdomar. SB.
 33. Banverkets myndighetsroll m.m. K.
 34. Aktiv arbetsmarknadspolitik + expertbilaga. A.
 35. Kriminalunderrättelsesregister DNA-register. Ju.
 36. Högskola i Malmö. U.
 37. Sveriges medverkan i FN:s familjeår. S.
 38. Nationalstadsparker. M.
 39. Rapport från klimatdelegationen 1995. Klimatrelaterad forskning. M.
 40. Elektronisk dokumenthantering. Ju.
 41. Statens maritima verksamhet. Fö.
 42. Demokrati och öppenhet. Om folkvalda parlament och offentlighet i EU. UD.
 43. Jämställdheten i EU. Spelregler och verklighetsbilder. UD.
 44. Översyn av skatteflyktslagen. Reformerat förhandsbesked. Fi.
 45. Presumptionsregeln i expropriationslagen. Ju.
 46. Enskilda vägar. K.
 47. Cirkelsamhället. Studiecirkelns betydelse för individ och lokalsamhälle. U.
 48. Shaping Sustainable Homes in an Urbanizing World. Swedish National Report for Habitat II. N.
 49. Regler för handel med el. N.
 50. Förbud mot vapen på allmän plats m.m. Ju.
 51. Grundläggande drag i en ny arbetslöshetsförsäkring - alternativ och förslag. A.
 52. Precisering av handelsändamålet i detaljplan. M.
 53. Kalkning av sjöar och vattendrag. M.
 54. Kooperativa möjligheter i storstadsområden. S.
 55. Sverige, framtiden och mångfalden. A.
 55. På väg mot egenföretagande. A.
 55. Vägar in i Sverige. A.
 56. Hälften vore nog - om kvinnor och män på 90-talets arbetsmarknad. A.
 57. Pensionssamordning för svenskar i EU-tjänst. Fi.
 58. Finansieringen av det civila försvaret. Fö.
-

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

59. Europapolitikens kunskapsgrund.
En principdiskussion utifrån
EU 96-kommitténs erfarenheter. UD.
 60. Miljö och jordbruk. Om EU:s miljöregler och
utvidgningens effekter på den gemensamma
jordbrukspolitiken. UD.
 61. Olika länder – olika takt. Om flexibel integration
och förhållandet mellan stora och små stater i EU.
UD.
 62. EU, konsumenterna och maten
– Förväntningar och verklighet. Jo.
 63. Medicinska undersökningar i arbetslivet. A.
 64. Försäkringskassan Sverige – Översyn av
socialförsäkringens administration. S.
 65. Administrationen av EU:s jordbrukspolitik
i Sverige. Jo.
 66. Utvärderat personal. Ju.
 67. Medborgerlig insyn i kommunala entreprenader.
Fi.
 68. Några folkbokföringsfrågor. Fi.
 69. Kompetens och kapital + bilaga. N.
 70. Samverkan mellan högskolan och näringslivet. N.
 71. Lokal demokrati och delaktighet i Sveriges städer
och landsbygd. In.
 72. Rättspsykiatriskt forskningsregister. S.
 73. Svensk kärnteknisk tillsynsverksamhet.
Volym 1 – En granskning. M.
 73. Swedish Nuclear Regulatory Activities.
Volume 1 – An Assessment. M.
 74. Svensk kärnteknisk tillsynsverksamhet.
Volym 2 – Faktaredogörelser. M.
 74. Swedish Nuclear Regulatory Activities.
Volume 2 – Descriptions. M.
 75. Värden i folkhögskolevärlden. U.
 76. EU:s regeringskonferens – procedurer, aktörer,
formalia. Sammanfattning av ett seminarium i
april 1996. UD.
 77. Utländska försäkringsgivare med verksamhet i
Sverige. Fi.
 78. Elberedskapen. Organisation, ansvarsfördelning
och finansiering. N.
 79. Översyn av revisionsreglerna. Fi.
 80. Viktigt meddelande.
Radio och TV i Kris och Krig. Ku.
 81. Skydd för sparande i sparkasseverksamhet. Fi.
 82. En översyn av luft- sjö- och spårtrafikens
tillsynsmyndigheter. K.
 83. Allmänt pensionssparande. S.
 84. Ekobrottsforskning. Ju.
 85. Egon Jönsson – en kartläggning av lokala sam-
verkansprojekt inom rehabiliteringsområdet. S.
 86. Utvecklad samordning inom det civila försvaret
och freds räddningstjänsten. Kartläggning,
överbäganden och förslag. Fö.
 87. Tredimensionell fastighetsindelning. Ju.
 88. Kameraövervakning. Ju.
 89. Samverkan mellan högskolan och de små och
medelstora företagen. N.
 90. Sammanhållet studiestöd. U.
 91. Den privata vårdens omfattning och framtida
ersättningsformer – En översyn av de nationella
taxorna för läkare och sjukgymnaster. S.
 92. IT i miljöarbetet. M.
 93. Ny yrkestrafiklagstiftning. K.
 94. Nationell teadresskatalog. K.
 95. Botniabanen. K.
 96. Strukturförändring och besparing.
En uppföljning av genomförda förändringar
inom försvarsmaktens ledningsorganisation. Fö.
 97. Effektivare försvarsfastigheter!
Utvärdering av en reform. Fö.
 98. Vem styr försvaret? Utvärdering av
effekterna av LEMO-reformen. Fö.
 99. Avveckling med inläring. Erfarenheter från
LEMO-reformens avveckling av personal. Fö.
 100. Ett nytt system för skattebetalningar. Del A.
Ett nytt system för skattebetalningar. Del B.
Författningsförslag, författningskommentarer
och bilagor. Fi.
 101. Kärnavfall – teknik och platsval. KASAMs
yttrande över SKBs FUD-Program 95. M.
 102. TUFF – Teckenspråksutbildning för föräldrar. U.
 103. Miljöbalken. En skärpt och samordnad
miljölagstiftning för en hållbar utveckling.
Del 1 och 2. M.
 104. Konsumentskydd på elmarknaden. C.
 105. Att främja donationer till universitet
och högskolor. U.
 106. EU och Sverige – från Kiruna till Malmö.
Sammanfattning av fyra regionala möten
1995-96. UD.
 107. Union utan gränser – konsekvenser, möjligheter,
problem. Sammanfattning av ett seminarium i
november 1995. UD.
 108. Konsumenterna och miljön. C.
 109. Från åkerlotter till Paradis – ett delbetänkande
från Utredningen om universitetsfastigheter m.m.
angående överlåtelse och tomträttsupplåtelse av
vissa högskolefastigheter. Fi.
 110. Inför ett Svenskt kulturnät – IT och framtiden
inom kulturområdet. Ku.
-

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

111. Bevakad övergång. Åldersgränser för unga upp till 30 år. C
112. Integrering av miljöhänsyn inom den statliga förvaltningen. M.
113. En allmän och aktiv försäkring vid sjukdom och rehabilitering. Del 1 och 2. S.
114. En körkortsreform. K.
115. Barnkonventionen och utlänningslagen. S.
116. Artikel 6 i Europakonventionen och skatteutredningen. Fi.
117. Expertrapporter från Skatteväxlingskommittén. Fi.
118. Station Stockholm Nord. K.
119. Lättnad i dubbelbeskattningen av mindre företags inkomster. Fi.
120. Högskolan i Malmö – Slutbetänkande. U.
121. Spår, miljö och stadsbild i centrala Stockholm. K.
122. Kunskapsyn och samhällsnytta i hantverkscirklar och hantverksutövande. U.
123. Iakttagelser och förslag efter omstruktureringen av försvarets ledning och stöd. Fö.
124. Miljö för en hållbar hälsoutveckling. Betänkande. Förslag till nationellt handlingsprogram. S. Bilaga 1. Miljörelaterade hälsorisker. S. Bilaga 2. Aktörer och verktyg i miljöhälsoarbetet. S. Environment for Sustainable Health Development – an Action Plan for Sweden. S.
125. Droger i trafiken. Ju.
126. Doping i folkhälsoperspektiv. Del A och Del B. S.
127. Folkbildningens institutioner. U.
128. Skyddet av kulturmiljön. En översyn av kulturminneslagens bestämmelser om byggnader och kulturmiljöer, prästgårdar, kyrkstäder och ortnamn. Ku.
129. Den kommunala självstyrelsen och grundlagen. In.
130. De två kulturerna. Rapporter av Klaus Richard Böhme, Bo Huldt, Carl-Einar Stålvant samt Kent Zetterberg. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. Fö.
131. Extern värdering av hot och förmåga. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. Fö.
132. Det stora och snabba greppet. Om LEMO-reformens metoder och resultat. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. Fö.
133. Jämställd vård. Olika vård på lika villkor. S.
134. Jämställd vård. Möten i vården ur ett tvärvetenskapligt perspektiv. S.
135. Fibromyalgi och Duchennes muskeldystrofi. Kunskapsläge och behov av framtida FoU. S.
136. Effekter av EU:s jordbrukspolitik. Jo.
137. Kommunalförbund och gemensam nämnd – två former för kommunal samverkan. In.
138. Ny behörighetsreglering på hälso- och sjukvårdens område m.m. S.
139. Skatt på avfall. Fi.
140. KO:s biträde åt enskilda. In.
141. Vårdavgifter vid rättspsykiatrisk vård, m.m. S.
142. Länsstyrelsernas roll i infrastrukturplaneringen. K.
143. Krock eller möte – Om den mångkulturella skolan. U.
144. Ökad konkurrens i handeln med livsmedel. N.
145. Arbetstid
längd, förläggning och inflytande + bilagedel. A.
146. Att återerövra vardagen. S.
147. Övergångsbestämmelser till miljöbalken. M.
148. Översyn av förvärvslagen och hyreslagen Borgen och pant. Ju.
149. Elberedskapen. Författningsfrågor. N.
150. En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring. A.
151. Bidrag genom arbete – En antologi. S.
152. Gruvorna och framtiden. N.
153. Hållbar utveckling i Sveriges skärgårdsområden. M.
154. Tre rapporter om studiecirklar. U.
155. Omtankar om vattendrag
ett nytt angreppssätt. M.
156. Bostadspolitik 2000 – från produktions- till boendepolitik + Särtryck + Bilaga. In.
157. Översyn av redovisningslagstiftningen. Ju.
158. Sverige och EMU + Bilagor. Fi.
159. Folkbildningen – en utvärdering. U.
160. Bouppteckningar och arvsskatt. Ju.
161. Rätt att flytta – en fråga om bemötande av äldre. S.
162. På medborgarnas villkor – en demokratisk infrastruktur + bilaga. In.
163. Behov och resurser i vården – en analys. S.
164. Livslångt lärande i arbetslivet – steg på vägen mot ett kunskapsamhälle. Ett diskussionsunderlag. U.
165. Ny kurs i trafikpolitiken. Delbetänkande om beskattning av vägtrafiken. K.
166. Lärare för högskola i utveckling. U.
167. Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder. U.
168. Översyn av PBL och va-lagen. In.
169. Förnyelsen av kommuner och landsting. In.
169. Kommunala förnyelseproblem.
En statsvetenskaplig betraktelse. Bilaga I. In.
169. Kommunerna och den statliga styrningen.
Bilaga II. In.

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

- 169. Budgetpolitik. En studie av behovsbudgetering i två decentraliserade organisationer. Bilaga III. In.
 - 169. Konkurrensutsättning inom äldreomsorgen i Stockholms stad. Politisk-demokratiska aspekter. Bilaga IV. In.
 - 169. Förändringsmodeller och förändringsprocesser i kommuner och landsting. Några empiriska studier. Bilaga V. In.
 - 170. Fritidsbåten och samhället. K.
 - 171. Konsekvenserna för CAP av WTO-åtagandena och en östutvidgning. Jo.
 - 172. Licensavgift – en principskiss. Ju.
 - 173. När makten gör fel. Den offentliga tjänstemannens ställning och ansvar. Fi.
 - 174. Handikappinstitutet – för bra hjälpmedel och ökad livskvalitet. S.
 - 175. Styrning och samverkan. S.
 - 176. Den lokala radion. Ku.
 - 177. Egenmakt – att återerövra vardagen. S.
 - 178. IT och miljö. En samling goda exempel. IT-kommissionens rapport 4/97. K.
 - 179. Statens uppgiftsinsamling från kommuner och landsting. In.
 - 180. Bättre grepp om bidragen. Ett samlat system för transfereringar till hushåll. Fi.
 - 181. MEGA-BYTE. K.
 - 182. Handlingsprogram för ökad sjösäkerhet. K.
 - 183. EU, Sverige och de inre vattenvägarna. K.
 - 184. Bättre klimat, miljö och hälsa med alternativa drivmedel. M.
 - 185. Straffansvarets gränser + Bilagor. Ju.
 - 186. Transportinformatik för Sverige. + Bilagor. K.
 - 187. Statens ändamålsfastigheter. Principer för förvaltning och hyressättning. Fi.
 - 188. Vuxenutbildare ser på sig själva. U.
 - 189. Efter Estonia. In.
-

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Möss och människor. Exempel på bra IT-användning bland barn och ungdomar. [32]

Justitiedepartementet

Kriminalunderrättelseregister
DNA-register. [35]
Elektronisk dokumenthantering. [40]
Presumptionsregeln i expropriationslagen. [45]
Förbud mot vapen på allmän plats m.m. [50]
Utvärderat personval. [66]
Ekobrottsforskning. [84]
Tredimensionell fastighetsindelning. [87]
Kameraövervakning. [88]
Droger i trafiken. [125]
Översyn av förvärvslagen och hyreslagen
Borgen och pant. [148]
Översyn av redovisningslagstiftningen. [157]
Bouppteckningar och arvsskatt. [160]
Licensavgift - en principskiss. [172]
Straffansvarets gränser + Bilagor. [185]

Utrikesdepartementet

Vem bestämmer vad? EU:s interna spelregler inför regeringskonferensen 1996. [4]
Politikområden under lupp. Frågor om EU:s första pelare inför regeringskonferensen 1996. [5]
Ett år med EU. Svenska statstjänstemäns erfarenheter av arbetet i EU. [6]
Av vitalt intresse. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik inför regeringskonferensen. [7]
Union för både öst och väst. Politiska, rättsliga och ekonomiska aspekter av EU:s sjätte utvidgning. [15]
Förankring och rättigheter. Om folkomröstningar, utträdesrätt, medborgarskap och mänskliga rättigheter i EU. [16]
Sverige, EU och framtiden. EU 96-kommitténs bedömningar inför regeringskonferensen 1996. [19]
Från Maastricht till Turin. Bakgrund och övriga EU-länders förslag och debatt inför regeringskonferensen 1996. [24]
Demokrati och öppenhet. Om folkvalda parlament och offentlighet i EU. [42]
Jämställdheten i EU. Spelregler och verklighetsbilder. [43]
Europapolitikens kunskapsgrund.
En principdiskussion utifrån
EU 96-kommitténs erfarenheter. [59]

Miljö och jordbruk. Om EU:s miljöregler och utvidgningens effekter på den gemensamma jordbrukspolitiken. [60]
Olika länder - olika takt. Om flexibel integration och förhållandet mellan stora och små stater i EU. [61]
EU:s regeringskonferens - procedurer, aktörer, formalia. Sammanfattning av ett seminarium i april 1996. [76]
EU och Sverige - från Kiruna till Malmö. Sammanfattning av fyra regionala möten 1995-96. [106]
Union utan gränser - konsekvenser, möjligheter, problem. Sammanfattning av ett seminarium i november 1995. [107]

Försvarsdepartementet

Totalförsvarspliktiga m95. Förslag om jobb/studier efter muck, bostadsbidrag, dagpenning, försäkringar. [18]
Statens maritima verksamhet. [41]
Finansieringen av det civila försvaret. [58]
Utvecklad samordning inom det civila försvaret och freds räddningstjänsten. Kartläggning, överväganden och förslag. [86]
Strukturförändring och besparing.
En uppföljning av genomförda förändringar inom försvarsmaktens ledningsorganisation. [96]
Effektivare försvarsfastigheter!
Utvärdering av en reform. [97]
Vem styr försvaret? Utvärdering av effekterna av LEMO-reformen. [98]
Avveckling med inläring. Erfarenheter från LEMO-reformens avveckling av personal. [99]
Iakttagelser och förslag efter omstruktureringen av försvarets ledning och stöd. [123]
De två kulturerna. Rapporter av Klaus Richard Böhme, Bo Huldt, Carl-Einar Stålvant samt Kent Zetterberg. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. [130]
Extern värdering av hot och förmåga. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. [131]
Det stora och snabba greppet. Om LEMO-reformens metoder och resultat. Bilagor med underlagsmaterial till UTFÖR:s slutbetänkande SOU 1996:123. [132]
Socialdepartementet
Sveriges medverkan i FN:s familjeår. [37]
Kooperativa möjligheter i storstadsområden. [54]

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

Försäkringskassan Sverige – Översyn av socialförsäkringens administration. [64]
Rättspsykiatrisk forskningsregister. [72]
Allmänt pensionssparande. [83]
Egon Jönsson – en kartläggning av lokala samverkansprojekt inom rehabiliteringsområdet. [85]
Den privata vårdens omfattning och framtida ersättningsformer – En översyn av de nationella taxorna för läkare och sjukgymnaster. [91]
En allmän och aktiv försäkring vid sjukdom och rehabilitering. Del 1 och 2. [113]
Barnkonventionen och utlänningslagen. [115]
Miljö för en hållbar hälsoutveckling.
Betänkande. Förslag till nationellt handlingsprogram. [124]
Bilaga 1. Miljörelaterade hälsorisker. [124]
Bilaga 2. Aktörer och verktyg i miljöhälsoarbetet. [124]
Environment for Sustainable Health Development – an Action Plan for Sweden. [124]
Doping i folkhälsoerspektiv. Del A och Del B. [126]
Jämställd vård. Olika vård på lika villkor. [133]
Jämställd vård. Möten i vården ur ett tvärvetenskapligt perspektiv. [134]
Fibromyalgi och Duchennes muskeldystrofi.
Kunskapsläge och behov av framtida FoU. [135]
Ny behörighetsreglering på hälso- och sjukvårdens område m.m. [138]
Vårdavgifter vid rättspsykiatrisk vård, m.m. [141]
Att återerövra vardagen. [146]
Bidrag genom arbete – En antologi. [151]
Rätt att flytta – en fråga om bemötande av äldre. [161]
Behov och resurser i vården – en analys. [163]
Handikappinstitutet – för bra hjälpmedel och ökad livskvalitet. [174]
Styrning och samverkan. [175]
Egenmakt – att återerövra vardagen. [177]

Kommunikationsdepartementet

Om järnvägens trafikledning m.m. [9]
EU-mopeden. Ålders- och behörighetskrav för två- och trehjuliga motorfordon. [11]
Bättre trafik med väginformatik. [17]
Ny kurs i trafikpolitiken + Bilagor. [26]
Banverkets myndighetsroll m.m. [33]
Enskilda vägar. [46]
En översyn av luft- sjö- och spårtrafikens tillsynsmyndigheter. [82]
Ny yrkestrafiklagstiftning. [93]
Nationell teledresskatalog. [94]
Botniabanan. [95]
En körkortsreform [114]
Station Stockholm Nord. [118]

Spår, miljö och stadsbild i centrala Stockholm. [121]
Länsstyrelsernas roll i infrastrukturplaneringen. [142]
Ny kurs i trafikpolitiken. Delbetänkande om beskattning av vägtrafiken. [165]
Fritidsbåten och samhället. [170]
IT och miljö. En samling goda exempel.
IT-kommissionens rapport 4/97. [178]
MEGA-BYTE. [181]
Handlingsprogram för ökad sjösäkerhet. [182]
EU, Sverige och de inre vattenvägarna. [183]
Transportinformatik för Sverige.
+ Bilagor. [186]

Finansdepartementet

Kommuner och landsting med betalnings-svårigheter. [12]
Budgetlag – regeringens befogenheter på finansmaktens område. [14]
Borgenärsbrotten – en översyn av 11 kap. brottsbalken. [30]
Översyn av skatteflyktlagen.
Reformerat förhandsbesked. [44]
Pensionsamordning för svenskar i EU-tjänst. [57]
Medborgerlig insyn i kommunala entreprenader. [67]
Några folkbokföringsfrågor. [68]
Utländska försäkringsgivare med verksamhet i Sverige. [77]
Översyn av revisionsreglerna. [79]
Skydd för sparande i sparkasseverksamhet. [81]
Ett nytt system för skattebetalningar. Del A.
Ett nytt system för skattebetalningar. Del B.
Författningsförslag, författningskommentarer och bilagor. [100]
Från åkerlotter till Paradis – ett delbetänkande från Utredningen om universitetsfastigheter m.m. angående överlåtelse och tomträttsupplåtelse av vissa högskolefastigheter. [109]
Artikel 6 i Europakonventionen och skatteutredningen. [116]
Expertrapporter från Skatteväxlingskommittén. [117]
Lättnad i dubbelbeskattningen av mindre företags inkomster. [119]
Skatt på avfall. [139]
Sverige och EMU + Bilagor. [158]
När makten gör fel. Den offentliga tjänstemannens ställning och ansvar. [173]
Bättre grepp om bidragen. Ett samlat system för transfereringar till hushåll. [180]
Statens ändamålsfastigheter. Principer för förvaltning och hyressättning. [187]

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

Utbildningsdepartementet

- Den nya gymnasieskolan – hur går det? [1]
Samverkansmönster i svensk forskningsfinansiering. [2]
Samordnad rollfördelning inom teknisk forskning. [20]
Reform och förändring. Organisation och verksamhet vid universitet och högskolor efter 1993 års universitets- och högskolereform. [21]
Inflytande på riktigt – Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar. [22]
En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande. [27]
Det forskningspolitiska landskapet i Norden på 1990-talet. [28]
Forskning och Pengar. [29]
Högskola i Malmö. [36]
Cirkelsamhället. Studiecirkelns betydelser för individ och lokalsamhälle. [47]
Värden i folkhögskolevärlden. [75]
Sammanhållet studiestöd. [90]
TUFF – Teckenspråksutbildning för föräldrar. [102]
Att främja donationer till universitet och högskolor. [105]
Högskolan i Malmö – Slutbetänkande. [120]
Kunskapssyn och samhällsnytta i hantverkscirklar och hantverksutövande. [122]
Folkbildningens institutioner. [127]
Krock eller möte – Om den mångkulturella skolan. [143]
Tre rapporter om studiecirklar. [154]
Folkbildningen – en utvärdering. [159]
Livslångt lärande i arbetslivet – steg på vägen mot ett kunskapssamhälle. Ett diskussionsunderlag. [164]
Lärare för högskola i utveckling. [166]
Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder. [167]
Vuxenutbildare ser på sig själva. [188]

Jordbruksdepartementet

- Offentlig djurskyddstillsyn. [13]
EU, konsumenterna och maten
– Förväntningar och verklighet. [62]
Administrationen av EU:s jordbrukspolitik i Sverige. [65]
Effekter av EU:s jordbrukspolitik. [136]
Konsekvenserna för CAP av WTO-åtagandena och en östutvidgning. [171]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Aktiv arbetsmarknadspolitik + expertbilaga. [34]
Grundläggande drag i en ny arbetslöshetsförsäkring – alternativ och förslag. [51]

- Sverige, framtiden och mångfalden. [55]
På väg mot egenföretagande. [55]
Vågar in i Sverige. [55]
Hälften vore nog – om kvinnor och män på 90-talets arbetsmarknad. [56]
Medicinska undersökningar i arbetslivet. [63]
Arbets
längd, förläggning och inflytande + bilagedel. [145]
En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring. [150]

Kulturdepartementet

- Från massmedia till multimedia – att digitalisera svensk television. [25]
Viktigt meddelande.
Radio och TV i Kris och Krig. [80]
Inför ett Svenskt kulturnät – IT och framtiden inom kulturområdet. [110]
Skyddet av kulturmiljön. En översyn av kulturminneslagens bestämmelser om byggnader och kulturmiljöer, prästgårdar, kyrkstäder och ortnamn. [128]
Den lokala radion. [176]

Näringsdepartementet

- Kartläggning och analys av den offentliga sektorns upphandling av varor och tjänster med miljöpåverkan. [23]
Shaping Sustainable Homes in an Urbanizing World. Swedish National Report for Habitat II. [48]
Regler för handel med el. [49]
Kompetens och kapital + bilaga. [69]
Samverkan mellan högskolan och näringslivet. [70]
Elberedskapen. Organisation, ansvarsfördelning och finansiering. [78]
Samverkan mellan högskolan och de små och medelstora företagen. [89]

Närings- och handelsdepartementet

- Ökad konkurrens i handeln med livsmedel. [144]
Elberedskapen. Författningsfrågor. [149]
Gruvorna och framtiden. [152]

Civildepartementet

- Fritid i förändring.
Om kön och fördelning av fritidsresurser. [3]
Forskning för vår vardag. [10]
Attityder och lagstiftning i samverkan + bilagedel. [31]
Konsumentskydd på elmarknaden. [104]
-

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

Konsumenterna och miljön. [108]
Bevakad övergång. Åldersgränser för unga upp till 30 år. [111]

Inrikesdepartementet

Lokal demokrati och delaktighet i Sveriges städer och landsbygd. [71]

Den kommunala självstyrelsen och grundlagen. [129]

Kommunalförbund och gemensam nämnd – två former för kommunal samverkan. [137]

KO:s biträde åt enskilda. [140]

Bostadspolitik 2000 – från produktions- till boendepolitik + Särtryck + Bilaga [156]

På medborgarnas villkor – en demokratisk infrastruktur + bilagor. [162]

Översyn av PBL och va-lagen. [168]

Förnyelsen av kommuner och landsting. [169]

Kommunala förnyelseproblem.

En statsvetenskaplig betraktelse. Bilaga I. [169]

Kommunerna och den statliga styrningen.

Bilaga II. [169]

Budgetpolitik. En studie av behovsbudgetering i två decentraliserade organisationer. Bilaga III. [169]

Konkurrensutsättning inom äldreomsorgen i

Stockholms stad. Politisk-demokratiska aspekter.

Bilaga IV. [169]

Förändringsmodeller och förändringsprocesser i kommuner och landsting. Några empiriska studier.

Bilaga V. [169]

Statens uppgiftsinsamling från kommuner och landsting. [179]

Efter Estonia. [189]

Miljödepartementet

Batterierna – en laddad fråga. [8]

Nationalstadsparker. [38]

Rapport från klimatdelegationen 1995.

Klimatrelaterad forskning. [39]

Precisering av handelsändamålet i detaljplan. [52]

Kalkning av sjöar och vattendrag [53]

Svensk kärnteknisk tillsynsverksamhet.

Volym 1 – En granskning. [73]

Swedish Nuclear Regulatory Activities.

Volume 1 – An Assessment. [73]

Svensk kärnteknisk tillsynsverksamhet.

Volym 2 – Faktaredogörelser. [74]

Swedish Nuclear Regulatory Activities.

Volume 2 – Descriptions. [74]

IT i miljöarbetet. [92]

Kärnavfall – teknik och platsval. KASAMs

yttrande över SKBs FUD-Program 95. [101]

Miljöbalken. En skärpt och samordnad miljölagstiftning för en hållbar utveckling.

Del 1 och 2. [103]

Integrering av miljöhänsyn inom den statliga förvaltningen. [112]

Övergångsbestämmelser till miljöbalken. [147]

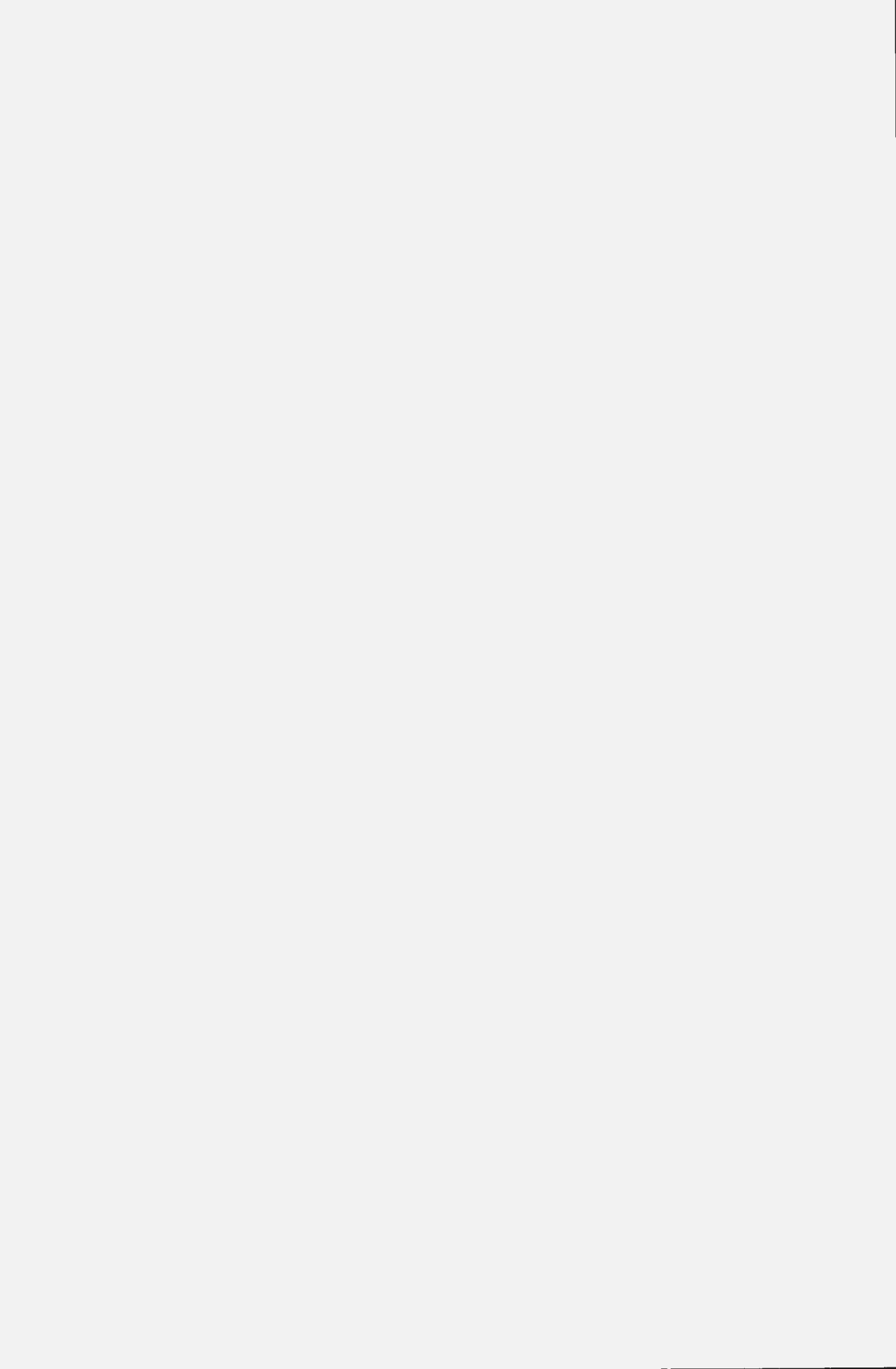
Hållbar utveckling i Sveriges skärgårdsområden. [153]

Omtankar om vattendrag

ett nytt angreppssätt. [155]

Bättre klimat, miljö och hälsa med alternativa drivmedel. [184]

FRITZES

POSTADRESS: 106 47 STOCKHOLM
FAX: 08-690 91 91, TELEFON: 08-690 91 90

ISBN 91-38-20668-4
ISSN 0375-250X